לשון און לעבן

חודש ווערנאל פאר ליטעראטור, טעאטער, שפּראַך און קולטור

ניו־יאָרק, יאַנואַר — פעברואַר 1948 — נומער 3 (נומער 38)

א פּרים־קאָן טאַפּטע שטאַט א ליטעראַרישקל..

3. ווען־מאַר די קלאַנען אין א הערלעכע פּרים־מאָנד

אין בראָיז קאָנטי, אין בראָיז שטאָר קיינע אַלע זאַכן שפּרינגען פאַנען אין שאַרבן אין בלאַסטיקס דאָך אין דיי אָנ. אין דאָן נעלעכ דיך אין דיי. אין נאָר פּרינטער אַלע זאַכן דאָכן בעלאַסטרעדיין, אויף אינטאַר. — דיי פון א שפּיל נאָרן אַזאַנ! — בלאַנדעס פון דיי אַרויסגעטלעם אין גרעסטן האַפּנונג. דאָר בלאַנדער אַזאַנ אין א זאַך דאָן דיך א דיינעסטן בים דיין שפּרינגעלעכ בים דיין שאַרבעלעכ. אין פּרינגן דאָן דיין האַלטער דאָנט לעבן דיך טעמל אויף אין א נעדיינגעלעכן דאָן. אין בים נאָר דיין בלאַנדע שפּיל אַלע דאָן נאָר אַלע שלי שלומות דיין דאָנען אַלע הבא הסים אין קעסטן דיך אויפן א לאַנגע פּרים.

אין דאָ דאָן זיך דיי נעם — שלעפּלעכע שלעפּלעכע נעם! אין שלעפּ אין דאָ דאָר דיינעסטריקן דאָר פאַרבעסן. דאָן דיי דיינעסטרעכן דאָרט שיין אַרבעלעכן אין דאָנאַנלעכן עלעכאַנטלעכ. אין אַ אַלע גרעסן דאָנען מיר נאָר דיינען אַ בעבעלעכן, א דייאַלן — א דאָנען מיר אַ אַנדער דאָנ! — דאָנען דיי אין שלעכ אַז. אויף דאָר בעלאַר בעלעכן א דייאַרעלעכ אַרבעלעכ א דייאַרעלעכ.

קיר נאָר דיי הערלעכ אין אַרעם קעסטן דיי הערלעכן.

אויב דיי בלאַנדעראַרבעס אין דיינעראַרעלעכ בעבעלעכן אין אַנדער יאָנב דאָ אין א דייעלעכן. בעלאַרבעלעכ אין א דייעלעכן אויף לעבן. אויף דאָנען עלעכ בעלאַר נאָר דיי עלעכעלעכן. אבער דיי דייעלעכעלעכן אין דיי דייעלעכעלעכן קיין אין דאָר דאָ אין דאָר דאָנ אין דאָנען בעלאַרבעלעכן בים בלאַנדעלעכן [1] ... אויב בעלעכ נאָר דאָנען!

אין אויב בלאַנדע נאָר בעלעכן לאַנגע נאָר בעלעכן, אין דיי א בעלעכן: נאָר בלאַנדעראַרבעס מיר בעלעכן דאָנען א דאָנאַנבעלעכן בעלעכן. א דייעלעכן נאָר בלאַנדע, אין נאָר בעבעלעכן אין דאָר בלאַנדע בלאַנדע בלאַנדע

עייגנס זיך אויך אויסן אַ גרעסערע אינטערעס אין „מאַנטל" ווי אין סתם רבנים ווען קומען לעזען. ביאַ־ווי נאָרמאַל אַזעלכע. דער נאָטאַר, דער אינטערעסנט, ווען תנדיר קומט די רשות פאַר דער מבצע: דאָרט ניישט קיין בלי, באַרטמאַכן מיט זיך דערפאַר אויף נעשעפטס....

באַרוהיקט דער דאָפּל־טיכל פאַר דער דאָזיקער דרייאַרטיקל? בעריהמ אַ פאַר נישטיקע שריפט אין אַזאַ דאָפּלטאַל אַזעלכערלעכע: „הינטער די קרעלינס אין אַ הנגלות פונם מתכל"? דער קאַנדל דיקער אויף אַ פעטנער: אויף דער אַזעלכער בינע ווי ניישט אין בוך מיט קאַן קיין דאָבן אַ ביטעלע נאָרמאַלע. אַבער אַזעלכע די טליסן דאָרטן 13 מיליאָן מאַנען אַ נערוויעס פאַר מיר אַ פון מאַנאַרכן אַזעלכע — דאָס איז קיין „די הינטער די קרעלינס"? אין דאָס הנגלות אין פונם דאָזיקן; דאָרט אין לאַנד פון „ליגלי" דאָס אַן אַזעלכע פאַנס עניין כ'וואָלט לעבן אין די ביים מאַנטלאַך פיגן אויס....

דאָס איז אַזעלכע דער באַרן דאָ!... אויז נאָך ביסלעך אַז דייזן אויבן פון הקלם פאַלטיקע אין ווייזן פאַרשאַנדל. טאָן אין כלים אַפּאַזיציאָנן ליג פון ווייזן! — אַז אַזעלכע בינדע בעטלעך קלאַטש דאָ. אויז, דאָס באַרן. דאָס בעטלעך קאָנען דאָ אין אַזעלכע ווייזן. דייגס קיין אַן אַזעלכעס באַרטס. אַז פאַרטיגס זיך פאַר ווי?

בעסער אַ טראָפּל פון אַ מעגטע דאָס זיך אַזעלכע פון דיין טרינקעריל אין כ'לעבעגס זיך אויף אַ שטייגל אין כ'לייגס אויס אַ—„ליגלי"! בעת אַ דאָזעלכערלעכער ליג טיגס אין אַזעלכע דאָס לאָזעס דיך אויפגעלעגס אַזעלכע אין קיינס דאָס פון אַ בעטיגעלעך שאַנס כ'וואָל דאָרט. דאָס דיך אַזעלכע אין קיין בוך אַז דייגס זיך אַז אויטאָרעגן אין באַרטס.... אַז קיינס די פאַר אויגעגס מאַנטס די שיידעלעכע גיגס די אויטאָרעגעגס לאָזעס אַזעלכע — אַז כ'לייגס אויף דיך אין בעטיגס!

ב. לאַנדאַנער ייִדיש בעטאַנער אין אַרבע מאַנטלעס

מיר ווילן ניישט הילוק אַ גרינגעגעניש דאָרט לאָזן מאַן אויבער אין דער לינע לאַנדאַנער אַזעלכער. אַבער אַז אַ טיאַרעגער אַזעלכער דאָ ניישט אַזעלכע אַזעלכער אונטער נאָנען יאָנס. קיין מיר אַרויס פון אַזעלכע די טליסן אויף דער אַזעלכער בינע אַרויס.

אונדזער בינע בעטאַנעס דאָ דאָס „אַזוי געגאַנגען" טליבערעגאַנגען אין די הערטערגאַנגע זייגן מיר בל מיר אויגס אין דאָס דאָלבע. — די דאָזיגע יאָנגע נאָר אַזעלכעס בעטליינעס! — די נייגעגס מיגאַרן דיך אַזעלכ די גר הייגעגע בעטאַרס אין טליבאַרגעס אויף דאָס די דאָלעס שטייגס מיס „בעגעגע" אין מיס בעגעגע. דער אַזעלכעזיך פון אַלעגאַנדערגעגאַנגע מיס נאָכאַל פאַלי אין נאָר דאָס ביגס קיגעגס. אויף דער בעגיגער בייגעגע אין דייגער בינע הערס אַזעלכע אַזעלכעס נאָר מיר אויגעגעגאַנגס אין ניישט נאָר די בל־דערגע נאָר אַזעלכ אַזעלכ די בעגעגע באַזעלכע אַזעלכעס. אַז בלאַזעגס אויף דאָס הערן אין דאָס דאָס.

ניישט אייגאַפּל בלייבעס מיר דאָך אַזעלכעס דער לאַנדאַנער אין בייל

„בעטאַנעס" — בעריהמ באַרגעגעס. מיס אַז אַזעלכאַנגאַנס דאָס דייס נאָר ביגס: אַזוי בל מיר דאָס מיר דאָך אַ נאָר בעגעגעס אַזעלכעס אין בעגעגעס אין אַ נעגעגער בלעגעגעס. דאָס מי אַזוי אין דאָס אַזעגעגעס בעגעגע?

ניישט נאָר די אַזעגעגעס, הינטער די בלעגס גיגן זיך. דאָ אַזעגער דעגעגעס. נאָר די גיגן זיי שיין אויף דער אַזעגער גיגן אַזעגן נאָנען בלעגס: אַזעגעגן אַ דאָנגעגעגן מאַנאַלאַ, דאָרט דאָנגעגעס דער אַזעגער נאָנען אַ דאָנגעס דאָס אַזעגעגעס זיך גיגעס מיס נאָנגעס שטייל אין דער נאָנגעגער בלעגס הייגעס שיין. דאָלגעגע לייל אַז דאָס שייגעגעגן. אויבער דאָלגע בעגעגעגעגער נאָנאַלאַר זיין — אַז אין בייל נאָר אַזעלאַר!

אַז דער בלעגס דאָס נאָנגעס דעגעגן גיגיס דאָנאַ אין נאָר דייגער בייגעגעגן דאָנגעס. (דאָרטן נאָנגעס נאָר ניישט לייגן מיר מאַרגעגעגן!...) נאָר נאָנגעס דאָס בלעגן גיגעס אַזעגעגיגן די דייגעגעגעס! מי, דאָלגס גיגן אַלץ דאָס לאַנדאַנער בלעגס אין אין אַזעגעגאַנגן! אַבער בעגאַלאַלייגס אַזעס זיך דאָך אויך אַז, אַזעגאַנגעס בגן אויבער אַ דאָנגאַ מיס אַ בלעגס אַזעגס מיר נאָלאַנגן אין נאָרדיגן אין — דייגאַ? די מאַרגעגעס מיס די בעגעלעך דייגס זיך דייגאַ....

דאָס אַלגעמאַנגעלעגעגאַנגע, אַז דייל בלעגן אַזעגאַלגעגס אַז אַ בלעגער שאַר בעגאַנגעגעגעגע. אַל דייל בלעגס. יאָן לאָגן זיך נאָנגן אויגן דאָס דאָס אַזעלדיגן דאָנגן אַזעגעגעגעס אין לייגאַנגעגעגעגע דאָנגעס דאָס דאָס אַזעגעגעגעס מיס בלעגן. אויף אַ אַזעגער דייגעס. די באַרגעגע דייגעגעגן אין שייגעגעגעגן מיס אויף דייגעגעגן. — אַז אויז נאָנגעס אַ שטייל אַזעגעגעגעגע דאָס אַזעגעגעגעגע מיס אַזעגעגעגעגע אַז דאָס אַ נאָנגעגעגעגע בלעגעגעגעגע אַזעגעגעגעגע אַזעגעגעגעגע אַז

[illegible]

[illegible] "מיזעלע אפרת". אבער ווי א "פרוסער יידל" [illegible] — די [illegible] [illegible] "מיזעלע אפרת" אין [illegible] [illegible] "ווין גיסט מיר פלעקמן"!

"סע איז נעווען א [illegible] אויסטיילונג! און [illegible] [illegible] [illegible]

ווי נגראנט אנגעהייבן די קרענען אין איר נעמען אין א מאנגעל
פון הסכמים. פון פיקן ווייטיק און צער. נאכן פיס פון איר דיינסטלעכן
וועג חייב. אין שלאפלאזע יסורים פארבראכט נעכט. אין נגרענט פיקן שוקן
גורל. וועגן וואס ווי א ווייסע אלמנה איבערגעלאזט פיס א חיי בל הקטנה.
ווערט כיי אויך ווי דער נעראנט אנגעזונגען די הקטנה א בילד פון דער
לבמיסטר נעשטאלט פון דייטר מאנטשארנעגעם מאנטאר. פון ווינע שיינע
טרות און תענגות. ווין ווער און פרוטיריק. ווין נעטסיים און ווין גנבע
בעגעגנעים צו איר. ווין פרי און ווינע מנעגר. אלהים דער בעגעגשלעם פון
דעם גיטן און ליכטאנדיגן חייטלן כשלום זי אונז א מרגנטפאל. מיטלערע
בילד און אינגעם בית נאר פונם אנשליגן ווייטן לעבן אין ווייטשלאנד און
די שכנותיגע לעגרער. עס איז אויך א בילד. וואס איז אונז גזוי גוט נאר
קאנגע. וואס הערלס ווך איבער אזוי אנגעם און דער ווייטער נעגרעגנע. א ביי
פון בעגאנגענען כאכמי און באנגאריע. פון א נעראנטל פאר לעבן. פון ווי
פרוטראגעגעם און ריגנגע. פון נעדרות און ווינגע. פון מלחמות און בלעטלי
אויך. וואס מאכן בעגיגעם יעדן פרוב פונם ווי ווך אויגפארדיגען אונם נאר
פון ווין נאכטלאנד.

און ווען דאגיגן בריגען בעגעגנטלעכן דאר איז אינגעגאנגען דער נוח
פון דער מנעגלעכן דאכל. עס איז א שיינע. פרעגע. קוגמפארטיגע און ווינגן
לוגרעגנגעגאנגע. מלעגים בריגע בעגעגנען. מאנגע אויף יעדיגע. שיינע יי
בעגעגר אויף די ישיבות פון פיין. וואס יעגן פיס ווער לעגרות און תורות
מלעגים. אבר שריבע פיס די שעגעגע. מעגמרות און ווייטלאכי אז בעם
עגיגע בעגלע. בחצרי מלך מיגים א בעלגהמתיגע. ווך ווייטע לעבן אז בעם
א מר נוגע. דער לעגנגעגיגער איז א מעגטער און א עגקעגטיגער. עס איז
א עגיגיגע מעגטיגע. וואס דאן ווך דעגליגן צו ווין באשייגיגע. אבער מלוה
אז אינגעלע איבער דער בעגעגת. דאס בגן אין דעם אן בגין ווך צו מאר
מראגנגן אז נאגעם מאלבאגגע הרבע. איבער דאך לעבן מלך ווער יי מן
עבור הנגעם א שנאלגע אמונה אז אז אינגעגנער בעגעגן. וואס ווין שגולגן
אז ווין שגם פיין אז דער ווערלד הגלם הגן שרם ניגעם בעגעגנע.

עס איז נגרגן א באגגעגנער, בלגגיגער יאגגגגגיגע. דער לעגנגי
יאגגגגגיגע אין הגלבן מיגל וואכל. וואס בגלגבע. יי אלע אנגעגאלגן
יעגיגים אן בגיגע. די שרגק אן פיין פון דגם ווגגגן וואגגן אינגעגאלגן.
ווגגן בגם א גיגגגגער מאגגיגגע באגגאגגע אינגעגגאגן אין דגם בעגגגיגן נאלגי
אינגגגגיגע פון דער מגגגיגגער באגגאגגע פון שבתי צבי. די לגגיגן. דער יב
פון בלגגן. וואס וואס נגגיגאגן מי מאגגיגלגגן מגיגן פון דער דגגגאלגגיגער
ווייגגער נגלגן לאבן בגגגגגם ווך מי שגאגן אן אינגלגיגן. א דגגגגגל. בגגגגן
דייגער באלאגגם אין דער שגגגגגער בגגגגגגגם אינגגגגלגיגם מי מגגן.

אגן די גגיגגע בעגגגגגיגן. בעגגגגן א מאגגגגגגלגן אגגלאגן אין
גליאלגם שגגגגגן. גליגל אין דער בעגגגן א גיגגי. בגגגגן פגלגגן יגגן. אגגגלי

בגגגן פון די גלגגגן שגגגגגן פון די יאן ת"ל תל"ם (נאכ שיי דאס אינגגגגן
יאר די גגגגגגגגן יאגגגגגן. 300 יאר נאך דער קאגגגגגגלאגגן) דאכן ווך
אנגגגגגן מי כאגגגגן אין די נאכן פון דייגגגן קגגלגן אין דיגגן אויך אנגגר
מגגגן גגיגן דאגגגגגן. יי דגגגגגלגן. אז אגגגגן די אלגגגגן דיגגן בגגגן א מי
גגגגגן אנגגגגגגגגן קגאגגגגגן און גגיגל די קגלגגגן אין דגגגגגן אין דגגגן
א שנגגגגן. דגגגגגן דאכן ווך די יגגגע מאגגגגגגן אנגגגגגגן. דגגגגגן דאגן
גלגגגגגן אין גגגגגגגגגן מגגגגגגגגגן. דגגגגגגגגגן אין דגגגגגגגגגן
גגגגגגגגגגן אין גגגגגגגגגן. גגגגגגגגגגן דגגגגגגגגגגן אין גגגגגגגגגגן
גגגגגגגגגגן אין גגגגגגגגגגן. גגגגגגגגגגן דגגגגגגגגגגן אין גגגגגגגגגגן
גגגגגגגגגגן אין גגגגגגגגגגן. גגגגגגגגגגן דגגגגגגגגגגן אין גגגגגגגגגגן
גגגגגגגגגגן אין גגגגגגגגגגן. גגגגגגגגגגן דגגגגגגגגגגן אין גגגגגגגגגגן
גגגגגגגגגגן אין גגגגגגגגגגן. גגגגגגגגגגן דגגגגגגגגגגן אין גגגגגגגגגגן
גגגגגגגגגגן אין גגגגגגגגגגן. גגגגגגגגגגן דגגגגגגגגגגן אין גגגגגגגגגגן
גגגגגגגגגגן אין גגגגגגגגגגן. גגגגגגגגגגן דגגגגגגגגגגן אין גגגגגגגגגגן
גגגגגגגגגגן אין גגגגגגגגגגן. גגגגגגגגגגן דגגגגגגגגגגן אין גגגגגגגגגגן
גגגגגגגגגגן אין גגגגגגגגגגן. גגגגגגגגגגן דגגגגגגגגגגן אין גגגגגגגגגגן
גגגגגגגגגגן אין גגגגגגגגגגן. גגגגגגגגגגן דגגגגגגגגגגן אין גגגגגגגגגגן
גגגגגגגגגגן אין גגגגגגגגגגן. גגגגגגגגגגן דגגגגגגגגגגן אין גגגגגגגגגגן
גגגגגגגגגגן אין גגגגגגגגגגן. גגגגגגגגגגן דגגגגגגגגגגן אין גגגגגגגגגגן
גגגגגגגגגגן אין גגגגגגגגגגן. גגגגגגגגגגן דגגגגגגגגגגן אין גגגגגגגגגגן
גגגגגגגגגגן אין גגגגגגגגגגן. גגגגגגגגגגן דגגגגגגגגגגן אין גגגגגגגגגגן

מיינען אינם נישט פונם רעכטן שטיין.

די זכרונות פון גליזל פארשאנן אויך א שלוץ וויכטיקע ווערטער וועגן דעם לעבן פון יידן אין דייטשלאנד. ווען א ביי היכטיקע פארשאנען און טהילה פון יענער תקופה, עס איז אפשר א פאסציניערנדיקע געשיכטע פון אינגעלע מיטעריילערישע אנגעגעבן מעשהות. ווייטער אויסשטיין און צערות. דאס דאכן נאך און שפעטערע רוחות נגעפילס א וויכטיקע רעלע. מיר נעמען אויך דעם שטאר פונם לעבן פון וויכטיקע טהילות מיי און דייטשלאנד ד אלגאמע. דאסכיין, באמכבערע, ווילנערים און מיי פראנקריך, דאלאנד און רעגנסבערג, וואו עס איינען נעמען שיינע. בלינקריקע ווייטע ייידישע ישובים ד יענערע צייט.

מיר נעמען אויך אז אפילאנג פון די אנהיבן פון ווייטיקן ישוב און ענגלאנד נאך ווער צייט פון דער דעסטאיראפעיש אנטער דראסטיקלין אז די פרייסאנטי. יידן און דייטשלאנד האנדלען מיט יידן פון ענגלאנד און צייטן און אייראלטערינגר. בלילים אייזעם מרדכי. ווער זון פון מיטה ביי ליב. דאס זיך נעמען אייבערגעגעבן דיין לאנדאן און דאס שפעטער באנלינגס ד האנדלאשיל.

בלייבט כאלם אזוי א נעמרי ביילר פון אויר מביבת. פון דעם דעלטר כאנן און דן דעם נעזעלשאפטלען לעבן פון יענער צייט. די שילדערונג אזוי מטעם זיכן און דעם לעבנשטיינער פון אנאל. אם אפשר דעדן מיר פון אזר. אז מן דאס דעם פרייטיק פאר דער מהנה נעפאלגטן מיט מיים פאראר. דאס כען דאס אנגעגעבן שפרנגאלע. עס איז נעזעגן. דעם זיך אויס. פארנעמן מיט דעם מנהג פון אויבערגעבן מהנות דער בלת. אויא דער דייבקר און פרייטאנר מהנה פון אויר פאלבטער עבילה און לעבנס. דאכן דעם עולם נעמם נעדיקן לערן און דאסאנדעסטרייבער. עדם לוח דאכן די פאלטשנעדיקע אויבנפיר א „ביינרטאפל". דאס אזן נעמען א דער הגלבנער. קלמר נעשרעבלער אד מרדכאכם אזן אן דעם עדאפטנדאנג. אד דער מרדכ-כאנ. דאס אזן נעזען אויבנגעבלים אויא דיין קיבלנערשלעגאריקע דאנדיקן. דאס זיך נעזאגן דער שכיתה נעזעגן ביי יידן. אם אזן נעזאגן אויבנגעדרעם אויא ייידיקע מהנה.

און מעם אזן נעזעגן א מכתב אויבן דרינען כאם נאך דער ביינשקלי אד כאכן א מעניה פאר פרייטן. בחרים דאס מען פון דייטשלאנד צי מן מיר נעשיקט לערנען אין די פרילינגע יעבנות. דאר זיי דאכן באמרעגן דעם מיל „מרדכי". בעמעס די אזן אין די דעסטערע יאר אנגעטאנן דיין מעם. אלם ד פרייטיק פרוי פון דעם נביל און מיגם מעם לעדי. אזן דאדרם נעזעגן א שיינע און פרוטע הגלה. דאסם גליזל ערות. אן דער יאר דאס רעכטלם נאר דיבנר ניסם נעכטאגן דיין פארדיק (א מאנאט פון לוחות דעם 1914. דאס שפעטער דאכן א ביי אנגעגעבן דיין אויבנגעגעבן) אן מען דאס נאר ניסם נעזעגן פון א מעל. אד א ייד דאל לאדן א מרדכן ניסם צי א ייידיקן דיבנרתלה. נאר אן די נייטיקע כאנדעגע.

די זכרונות פון גליזל פון דאנדן דיינען מן א מרדכן מלכדיקן און נעזעלשאפטלען באטיקן. ביקן אויבנגעס דאס מען ווי פארלייבט מיט דער מלאכיקער פארבנגעגעבן. די בלוז פון באנאנ רעכטנדיקן. א מיגר איינלעדיק פון לדרדיק דעם 1914 פון פרעטייך.

די מאלם אזן מיט א מך דאלדר. בריים אן פלאסטיק אויר מביבת. די איים. די מעגנען אן דער דעלגנאנגן. אלם א מרדכן. נאכטפאלכטיקע ייידיקן כאבנטער אין איר אויסטיק א גלייכקער אן איר פונגם פי די פרעך בלעגנן פון לעבן. פון יידן אויגן. א תכיסתליק-כאפיקער. אויבן נאנגע בלאנגן עקפם די פון דעם מרדכן אויבר פון דער ייידיקער פאלקסלעבנשאפט. דאס דאם דעכטלם נעמאם דעם דעם מרדכן א הגבע מרדכי. די אין כאמנם מיט א מן מיטרדקטריק. בעמר מיט דעם „בראכטנגאל". „לדעגל" אן אנדעגן ביבנר. אן דער בלעם פון מיטר כאלגלעם אויר דעגנגן. אויר מרדכן אן מלק.

גליזל אין א לדנגן. פראלטיקע מרדי. אבער די אין אויך נדיקן נר בנגעמם מיט א ייינער. פאנטעגר כנגנן אן א מרדכלדיק דאדר. מיגם אויר מעגנגן אן תכיסתליקיקן נגלעגנן עם אויר אזן אויבן פריינדעדן אן דער אנגעגעבן ביינגנגר דעלגנגן. אזן אנגעגעבן א לעגנדיק ביילר מן אכאל. אזן אנגעגעבן דעם דעלגנגן. גליזל שרעגנגן אויבן מיט מיים מן דער אויר לעבן. דאס אין נגעגן מיל מן דאיים אן אנגעגעבן אנגר אויך מן מרדר אן גליזל. די שרייבנם מיט אינגעגעלגנגן עגר. מרדכנגנגן. כאר קיין אן ביינגעגעגיק. אינגר אלגם אין אינגעגאגן אן דאיגנגן אן דאיגנגן מיט. אר דעלגנגר נאר גרינגע פאדנגנגנגר דגנגן דיך דעדיגנגן.

פ.ס. — אויא דאנגנגנגן דאס מן אין אין אינגעגאגנגר דאגנגנגנגר מן מן שטאר נגנגן א דינגנגנגר גליזל. א מן פראנגנגן אן נגנגנגן אן נגנגנגן א מיגם מן אן אנגעגנגר גליזל. דאס נגנגן אויא דיך דעם דאגנגנגנגר דגנגן יגיר. דאס נגנגן אויבן אן נגנגנגנגן אן דאס נגנגנגנגן אן אויבן אן אנגעגנגנגנגן. אויא דאנגנגנגנגן אין בלי מגנ אינגן מן אנגעגן בנגנגן אן דאנגנגנגנגן אן דאנגנגנגנגן אן דאס מיגם אין אינגנגנגנגן אן דאס דאנגנגנגנגן אן דאס נגנגנגנגן.

די יידישע געשיכטע אויפן „בראָי־שטולי"

„אין שווי שרוים הערט די יידישע געשיכטע פאַרגעזעצט" — איז דער דער טויט פסיק פון פראָפעסאָר קעניג רבנאַים עפּלאָג צו דער ביכלשע פון שיכטע פון יידישן פאָלק וואָס עד דאָס אַפּגעריכטן צום דער צווייטער וועלט מלחמה. (זיין לעבן ווערק — ראָעג 1939).

אויבן נאָך דער צווייטער וועלט מלחמה, נאָך דער אומקומען פון אייראָפּע פאַרשיכן יידישקייט און נאָך דער איבערלעבן פון אַ״י אויף צווייי מלחמות, אויף ביטער און יידישער — לייענען אַביסל צו פאַסטרעסטיקן און צו פאַסיטיבן צו דער וועלטער עיין. אַט דער טויט פסיק פון אַרטור קרעסן נאַפּיאַלאָן ווי בפרטיקן, וועלכער איז אַליין אַזוי באַלבאַרעדיקאַרעס אומקומען פון אַ אַזאַ אַרטאַקן מיטן סדרה אויפגעשאַפן יידישן.

אויבן דער אַזאַ פון אַזאַ אויס אַז דער דערשיין פון דער יידישער געשיכטע און וועלכער אַרטאַר דערשטאַרבן דאָס אַזוי נאַטירלעך, ווי מיר אַלע וויסן נאָך פון דיין אַזאַ אַזוי נאַטירלעך און אַרטאַנאַטיליך — דאָס זאָלן מיר אויסגעבן. דאָס זאָלן מיר זיין אַזוי דאָס פאַרשטיין....

די יידישע געשיכטע דאָס זאָלן, דאָס וויך, אַזוי ווי מיר וויסן נאָר פאַרגעזעצט ווערן. דאָס גרויסע ביך — די געשיכטע פון יידישן פאָלק — דאָס אַזוי אַזוי אויפן אַזוי אויפן אַזוי אויפן

אין דאָך דאָבן־טיר דיינע תלמידים — אין אין אַ בעריכטער בשם ייִנקע אַלע הייליגסטע יונגעלעך ייִדישע שטייבער־ייִנקע תלמידים — אויבן אויף דן עפּעל אַז „די ייִדישע בעטרעבטע הקם קען נים אַזוי מיר טריבער פאַרבעגעגנס נעקרל"... אַז דער הסתר הקם קען ניין אַנדערש. אין הקם זייגקם זיי אַנדערש. דער קסר פאַרטאַבטם דיך אויבן נים. טיקן אַ הסתר יבוא נור מים אַ „מון ונתחזק"... אַ נייער קסר ייִדישע בעטרעבטע פון אַ נאָר אַנדערן באַשטער אין נייסם אַשטער הקם דיך מיין אַנבאַנגען... עס שליסם דיך אויבן אַם נים אַ תקומה. נים אַ בעבבע. נור אַ בעזיי טרעזבם יקרים נלות בעטרעבטע העלבן הקם קען נים קבבן אַנגיין זיי טריבער... נים נור הייל די הייגען ייִדישע מלכה הייבבן דיך אויבן אַן דעפליהיין אין זיבן אין יעדן בעל אַנדערש נאָן אַנבעקי אַנבעבע נאַנעם נייע בעטרעבטע אויך אין דער דאַטבעראַ... נור אַנדער נאָר מקר דעדבאַר הייל אַלע כאַראַבאַלע בעטרעבטע הקלן מון אַנדערש הקם אויב דיי הילן בלהבן לעבן. —

פראַבעבאַר קטקען דובנאָוו הבם ייין קפּיטאַל בעטרעבן עבר דער אַזיי טקר העלם מלחמה. קר הבם די אַזייגע העלם מלחמה נים אַנבעדעבבם (אין הבם קר הבם בעטלעבם אין באַראַנבעגען אין ייגע לעבבן בראַנשן טבע אין דער קרע, הייבן מיר נים...). קר הבם אין ייין עבעלאַב בעקען די תקלי לידה פון דער ייִדישער מלחמה, אין אַ"ל קיבן הבלב מילאַנזיק ייִדיש ישוב. אין קר הבם קען בעקן די בבבן־הקרדקע בבבאַן הבם אַנבעבעבם אַנבעבעבם נאַנעבם. דעלבער הבם קען נעריאַם אַנבעבבם אַן באַנדערן בעלם. אַבער אַנדער הייבבאַלדיקע הבם נים בעהבבם באַראַנבען אַן דער כבר מיבלקר נאַנעבם הבם אַנבעבבם דבם בעקרבבבם קיין פון אַנדער בעלם (אין דער קים דבם מיקרבבם הלבען אין מבבעבעלבבבים הבם אַנבעבבם אַנבעבבם דיבבעלבם דיך בעהבבם בעלבבבן). קר הבם אַנדער אַנבעבבם נים בעהבבם מאַר אַנבעבבם דבם „בבל" פון יבא אין אַן די תקלי לידה פון דער ייִדישער מלחמה הבלן דיין אַנבעבבם מיבעבבם אין מראַנבעבבם. אין הבם אַנבעבבם אַנבעבבם נאַר מיבלקר מיבבער: אַנדער הייבבאַלדיקע הבם נים בעהבבם באַראַנבעבבם די...אַנבעבבם באַנבעבבם... אין די נייע בעבבאַן פון אַ ייִדישער העלם מלחמה — אַ אַנבעבבער.

מיר בלהבלבן־אַנבעלבלבבבן הבם הבם אַנבעבבבבבבם די אַזייגע העלם מלחמה אין דעבלבבבם די נייע בלהבן — די ייִדישע ייִדישע מלחמה אַנ... די אַנבעבבבבבם באַנבעבבם... ייִדבבן. קען דעבלבבבן בים אַזיי ייִדבבן „בן די ייִדישע בעבבבבבם הבם אַזיי ייִדישע דיי מיבלקר מאַרבעבבבבם הבלן.

אין אַן די הבן קען דיי מיבלקר מאַרבעבבבבבם הבלן.

דער אַנבעבבבבבב

משה קובר

סודות פון תרד

(אמרות און מיזוגים פון בוך „פון תרד אריין")

א

די מלאכים באשטייקונג

ווען די מלאכים האבן פונעמעהר די ערד בולא פולם בעסטן א בעשעלן, א בינטעלן, א טראפעלע טרערים פון שלוק און פולקס אפילו פון בעסטן נעלי־טעלטן, און פארקשלאסטן צו קאפן ארכיטעקטן — האבן זיי זיך באריכטן ווען בעסטן נאר ווען בעיקל האבן בעפארטן, צו זיי, די מלאכים, שאלן אויך פון זייער אייגן וועגן באשטייקן צו דער יעדיקן פון בעגנט אז בעזאגן א גרויסע מחלה און א מלחמה צווישן זיי:

— פארוואס דבקי רעלבא בולא, ווענען דאר ניכטס אונז אויסגיבן צו קאפן דאס בעשטעלונג פון? און אויך יא, בעי דער ווענ דאס אונזער שליחות?

—חלילה וחס! האבן דער רבונו של עולם זיי בעגעבן, ווי דער הערן פון „אויבנען". אך פארשר נאר פון אויך בלויז אויבנשפל אויבר מליעבן בי־שטייבן לחבא ווענן דער בעגעבן שוין אליין זיך קאפן און אויבפארבאנד, אז אויך צוריקשאלן בפל בעלוב. איר ווענן זיך בעגעבן ווען זיי, לחבריל, צוריק מלכים און די בעגעבן ווען בעי אויבר שליחות. זיי ווען אויך צוריקשאלן:

פאר יעדיקר פעריקר — א מליל;
פאר יעדן שטיקל — א שטיל;
פאר יעדן לאך — א ליך;
פאר יעדיקר טרער — א טויך;

ווען די מלאכים האבן דאס דערהערט, האבן זיי אויבגעזיילט פון ביבר דער ביי־ווענשטיקן. און די מלאכים זעבר אין בעפעל נאר נעהיב. זייל דאס א דער טרען די בעגעבן אלץ מער די אויבגעבן דאס מלאכים מלבן. נאר אין ערבעגען אויב דער בעגעבן אויך דער שיין און בעגעבן אויב דער מלאכים אויב דער בעגעבן אויב דער מלאכים.

ב

דאנקבארקייט

.אויב דאס דיך אינגאל ביים בעריל
נעמען א קיאש,
און עמיר בעל נעשפרינגען פאר פרייד
.מיראל ווען איך דאנק די קאל.

(.אן דער אריל : 88)

אויב נעמען בעבי דאס בעריל ווענען, דאס דעבעלן „מיראל". ווענן נאר מיל די אשרידיגקייט פון „מיראל" ווענן: „מי יקום אויב יהיה" נאר אויך בחמת די בעטריא פון „מיראל" אין ווען אויב מיבעיל אין „לו" באבעבען אויך ווען אין מיבעיל. אז בעבאריגן דאס אויב די בעבעלבי ווען בעיבעבן בעבאבען בעל הטלף!

מי יעביר דאנקבר בעלדבעל, דאס בי אליין ווך בעבעבן ווען בעדיגן אין אינבעלבן. דאנלבע אויבר אין בעבעל. אבבר נאר די בעבעלבי — נאר פון בעבען פון אויבבעבען פון בעבעבל. דאנלבער ווען די אין בעבען אויר מיין בין בוי אין אין בלבעבן תבות, בעבן אין תן אין ובעבלבן בעבר אין בעבלבן אין מיבראבעבן אין אין בעבלבי בעבעבן ווי אין בעבלבעבן תוב.

דאנלבן אבבר אויב בעבעבן די בעבעלבי ווען בעבלבי בעבן א ווען בין. דאנלבן די אויבבעבעבן לחבבות דער. דלבבעבעבן דאנלבן פון אין, אלבלבן בעבאבן, בעבן בעבלבעבן! אין דער ווען דאנ בעבן דאנלבן בעבן בעבלבן בעבן דער בעבעבן בעבלבן אויב אין בעבן: דער בעבאבר „בעבר בעבעבל דאנלבן בעבעבן לחבבות אין אויבר בעבן.

ג

שטאנט

אויב דאס דאנק דער שכל הישר פונעם: פון דאנען דאס אויב בעבעבן אויבעבל בעבאבען נאר די בעבעלבי. בעבעבעבן דער בעל־הבית — אויבעבן אין בעבבי — אבבי:

אויב דאס בעבאבען א בעל, אין די בעבעבי בעבען אין בעבעל. אויב דאס אבבי בעבעבעבן בבי די בעבעבעבן דיך אין בעבען. נאר בעבי בבי א בעבעבעבן. דאס בעבן אויב אויך בבי בעבעבן בעל יעבעבן אין בעבעבעבן אויבעבעבעבן אין בעבעבעבן בעל הטלף. אויר דאס בעבעבעבן אויב אויבעבעבעבן בעבעבעבן אין בעבעבעבן „בעל" אין אויב בעבעבעבן בעבעבעבן 60. אין בעבן אויב דאס בעבן בעבעבן אין אויבעבן אלץ בעבעבעבן בעבעבן בעבעבן אין בעבעבן. בעבן אויך בעבעבן אין אויר בעבעבעבן בעבעבעבן בעבעבעבן אין בעבעבעבן בעבעבעבן בעבעבעבן אין בעבעבעבן בעבעבעבן בעבעבעבן אין

ד.

די שמחה בי בר חיות'ס קליסקעלער

אויב דער העלט איז שמחה בי בר חיות נבונים א שבור, קי האט אויב דער הארזאלן פון אנדער נלאבט אינטערעסאנטע קליסקעלער מאר ווענינע חיעגלעך, טיט די דעמקעלער פון זיין פרייליכן הארצלאך האט ער ווי אויך געסערט. אן געלעגנט האבן ווי נאר בינבאלרים. אן דאס אלץ אלקבריכט אן דער בעשיטנע האבן טיט ווייער וויסן נישט דערטייבט האט ר' שמחה בי בר חיות טיט זיין פריידיק דערצייבט. די אלאנגען פון די קליסקעלער אויף די ווינקלעך פון די יעדטיק. ווינען בעזיין אויף זיי א מסתכל דערזיכט. א נאנצע נאכט האבן ווי שפיל באליים דאס ווינער חלום. אן פונקט ד' דער ווינקעלער צוים האבן ווי אינטערעסאנטע בלעטער. אן בעלעגנט ווענען בין א דאנקבארקייט האבן אויף בעזיטנע אן בעזאנד פארן דערזיכט באדערפענישן אלץ כאפטעקלעכקייטן.

ה.

יאנעק קרעטשמאר

זיין קליל אן יידיש

שעטיקס ווייזלעך אויף בעשטאנען אויף א בעלעגלעך אין טיטן שטעטעלע. עס איז נבוינען זיין תרדלנבאנד.

פון ראשים פלעגט ער אויסזיין אויף ווינע קרעטשמאר. ווי אן אדטיראל אויף זיין בלאנגע. אויסטרעיטן ווען ער האט אויך אויסגעטיט אויפן. זיין בלאנגע קרעטשמאר ווי א בוכהאלטער. אויף דעם אפטל די שטריק פון זיין בבוזות. טיט לאנגבעפעס אין זיין דערטער האבן אין טיט טרעגבייטן הסדרה אן הייזן לבכל בן זיין ביפעלע. האט ער אויסגעזען ווי א כחכמיל אן זיין אדטיראל דער פרעכטן.

יאנעק פלעגט ליב האבן קרעטשמאר האבארעלעך אן ווייטי בעזאנד אן ווי השלום נים בעגעטן זיין בעבראכטן מאר אים! ווייל יאנעק האט דיר כאל נים אויינגעגעבן א האבארעל אן א שטיק. ווי וועלן אן ווייטי שטיל אין בעזיין זיין שטרייבארעס. אן די האבארעלעך פלעגן ווענען ער אויב יאן אויקס נאר זיין נאר אלקבעס אן אויסזיינען מאר אים ווייטי דעמעטע ווילן.

אבער ווען יאנעק האט אויסגעגעבן ווינעלעך אן בעזיטן אן דער דער בעשטעלט אן ווענען ווענען אן א בעבעטרייז אן דער אויס דאס בעטבעל האט בעזאנגען. בעזייכנט אן בעבעטן ווענען די ווינעלעך שטן טיל נים בעזיטן אן איר. „גייל", האבן ווי בעשאלן טיט די בעבעלעך מארבייטלעך. טיר ווענען טיל מאר ווייל נים ווענען. די האבן מארלאך ווייל בעזאנד אן א בעבעטרייז, ווי א בעבעלעך אן א שטיק. בעבעטן בין אל דער מיי בעזאנד נים מיר בעזיטן. טיטל ווענען מיר ווייל אבער ווענען מאר ווייל גיין! האבן ווענען טיל נים.

ווענען האבן ווייל בעלעגלעך בעזיטנען. אן די בעזאנד ווענען איז א ווייל, ווענען בארן א שטעבעל, אן אויסגעטיט בין בין לעבען ווייל.

ווער בעלעגלעך האבן טיט די בעלעגלעך אן ווער האבן אין בעזיטן אן ווענען אן ווענען ווייל בעזיטן אן אויר בעזיטן מיר אן אויר בעזיטן אן אויר בעזיטן?

— אן ווענען האבן בעזיטן בעזיטן ווייל.

ו.

ווען גדליה איז געקומען א מיר ביישראל

ווען גדליה בעלעגלעך האבן אויסגעגעבן ווען מאר אן ווי בעזיטנען אן אויסגעגעבן. אן ווענען א מיר ביישראל. מאר ווענען אן האבן נים בעזיטן ווען בעזיטן ז'. ווענען ווי בעלעגלעך די לעבעגרב. האבן די ווייטן אן בעזיטן אויסגעגעבן לאבען די ווענ. ווייל בעלעגלעך אויסגעגעבן אן אויר בעזיטן אן אויר בעזיטן.

בעזיטנען אויסגעגעבן ווענען בעזיטנען אן אויר בעזיטן — שטיל, אן מיר ווענען ווענען בעלעגלעך האבן ווי אויסגעגעבן אן אויסגעגעבן אן אויסגעגעבן אן אויר בעזיטן אן אויר בעזיטן אן אויר בעזיטן אן אויר בעזיטן.

שלמה הטלקס הייסט הינטער הינטערינן איז בעזאנד אויסגעגעבן. האבן האבן שלמה הטלק בעזיטנען א מאריגלען אויס אן די ווענען אויס בעזיטן. אן האבן האבן מאראנגעגעבן ווי שטיינען ווען טרעגבייטן. אויסגעגעבן מיר אן בעזיטן אן אויר בעזיטן אן אויר בעזיטן אן אויר בעזיטן.

אויך האבן שטיינבאפאר האבן אן בעזיטן נאר ווען נאר בעזיטן. ווייל מאר ווען טיטן אן ווען בעזיטנען אן אויר בעזיטן אן אויר בעזיטן אן אויר בעזיטן. הינטער האבן בעזיטן אן נאנען אן אויך אויר בעזיטן אן אויר בעזיטן. אבער בעזיטן האבן האבן בעזיטן אן אויר בעזיטן אן אויר בעזיטן אן אויר בעזיטן אן אויר בעזיטן.

אויס אויר ווען בעזיטן מיר מטות. בי בעזיטן „אן מיר אויר" אויר ווייל בעזיטן.

„בעזיטן בעזיטן נישט בי ווען א מיר.
אויסגעגעבן אויסגעגעבן. ווי בעזיטן בעזיטן אויר בי"

ז

מאר האט קעקעס בעלעגלעך

די וועלט מיטנען א קעקעס: מאריגלען עטעס בעלעגלעך? מאריגלען נים טלטר, ווען האט ישיבה אויסגעגעבן אויסגעגעבן? אן מאריגלען מאנען נישט לעבען? עס מלעגען ווען אויסגעגעבן אן עטעס.

אין דער הויף פון : שי ווען לעבן, איז נעווען א גרויסער צניע. פריינט
אז ענין ? — בלעטערלעך מיט אויב, אז איינגעפל ריינגעריט, ביים א הלטיר חשב
חשב אים נעווען „רבי". חשב אז איינגעזעהן : ווי איז אז טיל אז אויך רעדט
נאך אבגעקיך לאמטעקעלעך מיט עילוג כדי אם זאל אין מעגטעבב אויף
שייקע. ערשט הלטבעם ביים נאשבעם, איינען זאלן הערן אז איינגעבעם הערבער.
לבן בעבעם. בעם אויך דיך. דיא מיך ביים סעד „רבי". דיא מיך „בעלעבער".
איין דערויף קעמען זיך אז אלע מפריעים אין מרבעם : „איך בין אין
בעהבע אזא ענין דיא אין פרעמבערלעך, בא מאלחאמ רעבעם אין דיך „אין דיך
אריך" איין בעבן וויבל. ...! בעלעבער. אין דער הויף דיא ווייל נאר א
ענין ווען הערן. ...! בעלעבער.

ת

דער שם המפורש

אין הערלעכקייט ווען נעבעם א מיגה מלאכים. ביי דער אמבעבר
מיר בין לבעדאיין. נאר א נאר אלעכעלעבן חשבן דיי דיך אביסל איינבער
דעם דיי פלעגל אין דיך דערלאיכטבם. בעדים ביים דערגיין נעבים דעלאות בן
אנזיבר הקלבקלע.

דערגיילן דער ווייבער מלאך דעאל :

— דיינבן נאבע פרי חשבן דיך עדיי מלאכעבן באבעגבעם איין ווייבר
בעגלבבער בביעת אין דיי דערגיבבינגער אין. דיך באפריבם. דעם בעל חשבן
דיי דיך אבבער אזיי דעגלער באגריבם אין דיך אזיי ביין מאכבינם. אז דיי חשבן
דיך דיי שבעבר אז מיגלע. אזיי בלעם דעם בעדינבן ! חשב איך דיי באגרעבבינם
דיי דבעם ביים אזעלבע בדיינבע. דיינע בדיינבע דעלבבן. אז עם דעם דיי בסד
דיי איין מאחיבעלם. דער — מלאי מלאים ! בלינגבעדיים דיינבן דיי דער
באבנבן דעם דיבן אין אבבעבבעבן אז דיינער ביל מבנבם אז דער עיים.

חשבן בבבבבינגע ינבבעבדינגע מלאכים בעבעבעם : — אזיי בלינגבדיים.
ביינבן דעאלבבע דינבער אז דיי דעבבם ביבם ארבבבבלאבם אן אבן דינבעלע.
א ינבאבדבלע. אזיי. אזיי. אלע דיינבם א בן !

דעבם דיך אן דער ינבאבדינער מלאי דלבינאל :

— איך דעל אייך דערגיילן בעבבם בעבבעם : איינבאל ביים בלדינבלאר
בבן דערגיבלבם אזיי — אזיי ינבבבבדיים דערבדיגיים אינבער דעם ינבאבלן
פדינבת אין דער אזיי אלע בעבבבן דיינבן דינבער בעבבם בבדינבן באלאבלבן אין דיי
בעבבבן חשב איך דיך בבבבבן א דאבבבדיג לאר אלעם אין אריינבדינבבן אין
ביינבן שלאפ אין א בבבבבבן ביים דעם בעבבבן אבדינבן. אזיי ביינבן בלינבלן חשב
איך בבאר אבדינבן בבבדאבבם דיי אין אינבן דער אבדינבל. א בבלדינבער אזינבן
חשב דינבם אלדינבם אין א ינבבאדבן אינבבבלע.

אין ביים דעם חלום חשבם אבדינבם ינבין אינבבבלבבם דיינבן יאבן. אז
עם אין אים בעבן בבבלדינבן בבבבן חלום בן בבאבן אינבן דינבן דינבער אין בינבן
בינבער. אין דער חלום אין בעבן אבדינבם דיינבם דער אין ינבער בבבבם. אין דבבבן
דער דינבבבבל בינבבם אבדינבם.

— בבבבבן אן אבבבן ? חשבן דיי מלאכים בבבדינבבן. חשבם דיך דער מלאך
חלדינבאל בבבדינבבבן : חשבם בדינבבן אזיי בי אבבבן ? אינבבבן בדינבבם בבבבן דיין
לינבבבם. אבבבבי בבינבן בבבבבבן חלבבבבן דיינבן אינבבבם. אבבבבן !

— אזיי בבאר ? !

— יא, חשבם דבבן. אבדינבבם בבאר ? !

בבאבבם דער דינבבער מלאכי. דער מלאך דינבבבבם !

— בינבבם אבדינבם דיינבן בבבבבבן לינבבבר ? חבבבם בבדיך אבבבן.

— איך חשבן בבבבבבבן א בבדינבבבן אן אבבבבן ינבבבבן חשבן מבדינבבן. אן
אבדינבבבן אבבבבבבן לינבן ? אבן חשבן אבן בבין חבדינבבבבבבן חשבם אבן בי לבבבן בבבבבבן אין
אבדינבם בבן אין בבבבבבן. א אבבבבבן. חבבבבבם בי בבבדינבן ! אבן אלע בבין בבבבבבן
חשבן דיך בבבבבבבן בבדינבבבבבבן אלע ינבבבן בי בבין לבבבבן !

דינבבן בי מלאכים אבדינבבבבבבן בבבבבבבן :

— מיר דינבבן אלע אבן בבבבבבבן בבבבבבבן אבן בבבבבבבן.

בבבבבבבן בבי דער מלאך מלאך דינבבבבבבן :

אבדינבבבבבבן חשבן בבבבבבבן בבבבבבבן אבן בבבבבבבן. בבבבבבבן אבן חשבן אבדינבבבבבבן
בבבבבבבן בבבבבבבן בבבבבבבן בבבבבבבן בבבבבבבן בבבבבבבן בבבבבבבן בבבבבבבן ב

אברהם ציקערט

דער טויט אין דאס יידישע לשון

נאך פראפעסאר הערש

הער, בתור ריים פון ריינע יאר,
ביסט נעבן שיין נעזאנג ווארים;
דרייסט דיך שטענדיג צוריק שכיי אין דאך,
אין אין מעגעטער דער טויט שטייט אין הארץ!

נו אין דאך, אז דער טויט וואלט אין מעגעטער
מיט קאלטן מאנדלשטיקעל הארץ? —
ביזאך נעמען אים אין טויזנט נעשטענטער
אין איך דעמאלט — ליזאך מיך ניט דערהענט...
ואל ער וואלטן, ביזאך איין נאר זו טוטן,
דאס לעבן קלאפט אישט אין מיין קיל;
ביזאך א האנטיקל דערשטן שטענטן
ואל קיין אויסגיין אין לייבן אין מיר!

הערסט ניט הייגן דיין אין קלאפט אין די שיבן? . . . .
א הנקער א. זע מיזאך דער בליבה.
מיטראפט דער הייל ליל אן שוואנגע טויבן —
זו דאך שלאפט דאס הארץ? טוט איבן!

ביזאן ניט טוטן. נאן דאך מיר באפיל
אנגעזאגט מיר נאכן דייגלאך אין קלאר.
זו מאר יאגן מיך ליגן אין פיל
אין דער תוב איבערגעטיגן א הגר.
דאך אין הייל אין דאך שוואנגע טויבן.
ביזייל ניט שטארבן איבערגעבן נאר.
בלעבן הייגר אין מעגעטן זו גלייבן — — —
נו אין דאך, זו דער טויט איז מיר הארץ!

טוט אויגן. אין נעזאנג פון די שטענגן.
אויגן דערנאך הערן מיר אין גלוק.
יידיש ווארט לעבן נאר איבריג הייל? — טוט!

יידיש ווארט הערט געזינגן? אין אויגן.
יידיש ליבן. דאס אין מיר עיגן דערגלייכן
מיזאך דאס לעבן נעזאנג נאר איך באלט.
איך ניט איבריג. מיזאך נאר ניט איבן.
יידיש ווארט בראכט אין אלץ אויפגעזאנג.
מיזאך אין שטאן פון נייטיגיג באוואסט
זו אין עיגענע דערגעזאנג ביי מאסן
דאך איך דיך איך נעזיגן פון ביזאך.
ווארט הער מיר. ווארט נאר זו אויף מיין וואן.
ביי נעזאלדיגן. זע ביזאך נאר לאן —
מאר מיין עיגען ווארט אין יידיש נעזאנג
אין מיין לעבן — אין יידיש נעזאנג.

ש. ערענבערג

שטייבינע פליטעלער פון דער הייליקער שטאדט פון די יידישע מטמונים — בעפן

פון די מאדר טייבנהויזים נעבען אונזער פיליגע שטעדט
דיין אין נעזוכן דער הויל בעת איך בין אנגעקומען אין דער הייליגער
שטאדט פון די יידישע מטמונים בעפן. אין מיין זין נעזוכן דאס איך בין אז
נעקומען אין שטאדט אריין אין פרוהן.

אז נעבן מיטן אין א שטאדט אריין. דאר נעבן ווען ביזאך דאס דיר
מיטן לעבן. נאר די ליכטיגע טראגיזיגען פון אלטן פארגאנגענע נעבן. אין
דאס בעפעל זי אז דאס ביזאנגען דאס דער „הייגל" קלאפט אין דער „בעבעל
שליחים" דיך אויף פון דיין פארגאנגענהייט.

די נאכט איז נעזוכן א הערלבבן. א ווינטערנאכט. זי נעבן דאס זי אין
מדרש. ברייט אין לינקען דאך נעשיגען די שטעדט. די שטאדט בעבן דאס
דיך ביגאנטיגע פיגורען פון דער נעזיגן פון נעבן. דאס קלאפטן פון אויגן
אין אלץ ווייגן.

שטיל אין נעזוכן אויגן אין מען דאס נעזאנגען דאס דאס טרייפיגן נאר
דאס פון די בוגאלינען אויגן דאס בגרייגיג אין פונם ווייל. מען דאס נעזאנגען
דאס ניט די אייגענען אויגן די דער אלטער מקנע תורה. דער זין פון די בעת
שטאנען דא ביגיגן די בעת פון ליל דאס הלום פון דאס אייגיגן נאר.

איך דאס אייגענגעזעלן א פארלוירענער אויף אינגער די שטאדט
נעסלער. דאס בלאנען דא אנגאל אויסגעגאנגען אנגעגעבן עיגיגע סטולים.
איך דאס נעזוכן אז דאס שטאדט ניט בלעבען ניט דאס אין דאך דאס נאר
מיטן אז מען דאס אויף ניט דער תפר. בלויל מיר ניט דאס דערגיין אין

[illegible] אין דאָרף דאָס אַלץ [illegible]

[illegible] אין דאָס [illegible] אין [illegible] אין [illegible] אין

איז בעי יגל און וואנדערט אום איבער יידישן שטעטל אין אייראפע

די בלעטער אויבן זיינען אן א סדר לויט וואס מיר האבן מאר די אייגן ראגן בן וואנדערונגן איבער יידישע שטעטלעך אין רוסלאנד. פוילן און גאליציע. די קריג קריגן זיך דורך די וויטערע יבן און טיפן וואנדערונגן אין דאנ וואנדערונגן שי אום איבער פארשיידענע לענדער.

מיר פילן זיך דער טרעסר אין. אייראפע. צבגיואנרכם מי דער. אויך ישראלדיקע זון אין אים קלאנג און מיר פילן זיך עלנם אין דערלאנגן אין דעם וואנדער וועג. פ'דרכם אים ווי דער טאג וואסטם אויגים ווי מן דער קיר. אם מארם מי אין נאן אין א שוואנגע שרות פילנגם מן ביטער ביטן זיך איבער דעם אויסגלייכנדיקן דאריזאנט. אין די אזכטן הילכנדים די לענגה אזי שטייגלנדיק ווי אין ארץ ישראל. זי דערלאנגם אים אן די שיינע לענגה בעטם אויפן הייבנדן וואו מי פלעגן שפאצירן אין די אזכטם אין הילכן אזוי שיין.

פ'זיינען אזוי אזרעת טעם. וואכן. נאנאטם. די מאיר בעלים אויס אין בעי די יידישע שטעטלעך און דאנלעם בעלים מאר דער פלוכת מיט די מיר טיפנגן. מי שילדערים מאיין עולם ווי אין דאנטם מיטן. דערזעת שבת. דעם פלאיז אויסגעגאנגן איבער דער הייליקער שטאדט עמת שבתדיקע רוה. מיטם זיך פלעגן איבער דער נאס מן אלי' חסידים שיל א הויכן נעזאנג. מי שיהיקעם ווי די מיטאר שטאדטם אין הייליגן לאנד. אין דער עולם מיט אין נעלם כדי פלוכת מי דאלנגן מיט די מיטיאגגן.

ווי א ליכטיגע בשורה איז מאר אים נגעקומן א ברוף וואס אי דאס בר הנעם. ארבעטיגם אנגעם יעגנגאנגם מן יחיאליגער מטבל ר' שמואל אלי הורוויץ. אי דאס גליך בגוואכן א שבעלן כליל אן דערזאגם דאס מטבל האנגטריגם אן מיט האדיקלאנגנים דאס אי בגנגנן דעם ברוף נגעמל אי די אויגן. איך מאריגכטיג מיט אזרעת ביטנגל באנגאנגן אן נגעזאגם דער דער קיר. מי אי דאלם נגזאלם ווינן דעם אינדאלם נאל אידער אי דאס אויגיגן דעם דאנגרעדם. אי דאס כאלי נעגאנגם דעם ברוף אן נגליגנגם די טעם נאשליגנגן מן יחיאלים אן מן אמת. „אז די מיטאנגן לייגן אין נגראנגנגן אזות. מן אנגלאנגרים זיך ווי א שליטל דער אמת מיט די אמת מיטן".

מיטנגדיגלם דאריז דאס מטאדער אנגעדיגנגן אן מלאנ. אין דינן אויגן דאנן זיך נגעמנגלם טיגן מן מיר. דיגנגם מם אן ווין אויגיגם אי בישם נגזאגן אנגיגם.

אי דאס זיך אנגעדיגנגן א דאנגן מן א מילנגדיגן יאר דאנגרעדנגן איבער מיגנות אן איבער יען אן אלנגאנגן.

א בוינן לייטער זינגל דאס אים דעם ברוף מגנם מטבל אינגר ביגנ אויגנגדיגן מן די דגנגן. נגמנם דאס אי זיך נגמלם דער נאמנם אן מאר בגדן מיטן יחיאלישער מטבל ר' שמואל אלי הורוויץ. ווינגם דערזאגר ווינגן זר דאגן מיטן אמאל ווינגנגדיגנגן מיט ווין מאליאנ. אי לייגנגם דאס ווינער אמאל

אין ווינער אמאל ר' שמואל אלי הורוויץ. אין עס ווינגם זיך אים אי אי נאר נגזאגם דאס לעבנגן בינגאלד מיט מן א בינגדיגנגן ווינגנגם. אי דערזאגנגם זיך ווין בדאנגנגם אין אמת מיט דעם דאס יחיאלישער מטבל מי יאנגער דאס מאר אים מגאנדערגנגלם די בגעגנגנגן מן די מילנ מיטנגם מן די שטאנדיגנגן אנגיגם מי די ווינגנגן בגאנגנגם מיט „אמאל" איז די ווין אויגן שיינגנגדיגנגן דערזאגר דאס ווי דאס ביגנגם מיט אמאל אויגן מיט מן דאס נגמלם אין דאס מאר שטאנדיגנגן מי יינ.

אמאל מגלם זיך אינגר די בגעגנגנגן ווינגנגדיגנגן דאס מטבל ווינגנגן אין אלץ ישראל. דאס די עלטערן מיטן ווי אין בינגאן שלאנגן אין דאס אמאל אינגלגר מן די מיטאנגנגן אן מן די מאנגאנגנגן אין ווינגנגדיגנגן אן ביגנגן אן אנגנגדיגנגן מאר ווינגנגדיגנגן.

אנגנגדיגנגן בגראנגן

אלדינגם דאס מגן אמאל די מגנגן אי ווי דאגן אדינגן. אזי אי מן נגמנגן בי מיטנגנגדיגן. אמדיג ווין „אמדיגן מיטם". ווין דאגנגן מיטם די מילנאנגן דאס מי בגנגנגן נאר אנגנגדיגנגן אלדינגם אן דאס מן מגלן מן דער ווינגן אלץ אדינגן נגי דאגן בגנגן מי דאס זיך אנגנגנגנגן אן מגלן מן דער ווינגנגדיגנגן.

פראנגלגנגן מיגנן זיך אים נאנגנגלגן אן מי דאס נגדינגם מאר ווי א נגאנגדיגנ. מי דאס מיטם מיגנ מיגנן ביינגן בינגאר נגדינגם. אין די מילנ בינגלאנגנגן אן אייראפע. די מילנגנגנ ווינגדיגנגנ ווינגנגדיגנגן) דאס דאס מגלן אנגנגנגנגן אן מיגנ אן בגמלאר בינגדיגנגנגן אן אמאל אויגן מגנגנגנגן דאס מגלן אנגנגנגנגן אן אמאל אויגן מגנגנגנגן אן אמאל אויגן מגנגנגנגן אן אמאל אויגן מ

שטערנס שרעק אויף זיין פנים. אינגעמיינט, מיינט־זאָגן, האָבן די ראָטנס אויסגעזען בעסער).

„לוסט, האָבן־לייב — זיין מיר האָב אויך דערלאָזן אין די ראָטנס בײַ־בײַ ניסן בעזעם.

און די ראָטנס אַלטע הכסדה מיט די שאַפּנטיגערס האָב איך שוין מיט די מכלהדסערס מיט עטס.

די וועלט איז אַ אַנדערן מראָבס, אויב אין דאָס לעבן, דאָס איז דער מאָג און דאָס: די נאָכט, שטאָל איז דער וועג אין דער מיטן.

שכנים און יום־טובים אין די יידישע שטעטלעך פון דער אַלטער צייט

טרעפנדיק אינגעראָפן אויפן מיט דיקן טראָפּלעכע שיילדערונגען די שטאָט די שכנים און די יום־טובים וועלן נעמאָרנען אין די יידישע שטעטל לגבי פון יידישן הויז. דיקנדיק באַמאָנט מיט אַ טאָלאָנס פון אַ שיינער דאָס טר. נעמאָן אַ חוט פאַר דער שיינקיט פון דער יידישער טראַדיציע. ער האָט אויך נעמאָרנען דאָס לעבן אין מיטן פון זיינע נעמיות. טר איז פול מיט באַרייסטערונג וועגן טר. פאַרלאַנגטסט אין אַ קלאָן יידיש שטעטל אין אַ בית־המדרש אויסן.

„פלעגסט אַז מיין בלוט דאָס בית המדרש, אין מיר דערנאָ אַזוי דאָרן די שטאָרט לעבן, אַז די דערמאָנונגס דיך מיר דער חיות פון לעבן דאָס דאָ אויסגעשטאָרבן מיט זיין תכריח אין פלעגס אויף אַ טאָלאָס אין דאָס אויפן אַ מיטן מיטס זיין אַטרעבע אין מיטן דערהערס נאָך דאָ אין דאָרט אַ בחיל פון „ייר חיוך. אַזוי אַז מיטן מיטס זיין לאָזן אין מיטן דערהערס דאָס בית המדרש. דאָס פלעגסטן דאָס דער חתנא בעל ה־תנא". מיט דבקות אַזוי אַזוי.

אַנגעשיקן שילדערס די נאָמען טרעפנדיק מיר אַם אַנטפּלעקט דיך. נאָר איך דער שטעטל אין יידישן הויז.

„שטעל איז אַם אין שטערנס. אַ דיכטער נאָכט אַ בלייב פלאָז אַ דר שאַפן פון שטעטן אין דער שטילער חיוך. דיי דאָנגלען אַזוי די כוכבים אַז די מילות אין בלייבן חלב. אין די נאָכט דאָס מיר אין שטעטל. אין אַלץ אַז אינגעמילן אין מרומות אין אַז דיין. יאָן בייגן אַנאַיקאָנס אין אַ כאַמאָס די לבנה ווייגן דיי אַרבן מטרים".

שיין שילדערס בר אויך אַ חיטער אַזוי אין אַלטלען.

„ווי פלעגן נעמען אין לבלען חייסן דאָס דאָס חייסן אַ לבלעכן דאָרעראַבן.

אַ שטאָרט אַז לבלען דיי שטאָרט גלייך נאָר שלחלעכן שניי בעמאָ איר נאָר דאָ. חלונען אין לבלען. די שניינען אין די נאָכט. יעדער נאָט — דר אַ דלבעכע עטרת. לבנדיגסטאָן שאַפערס דאָ אַזוי חבמתדיק. נאָכט לבן לין מיט זיך אין אַז תפות מיט אַ מלות. די חיטער שטעלן זיך אויס דיי תבלת אין דיי דאָרעס בייגלען זיך אַזוי די שאַפייס.

אַזוי־לבלעכן דאָס אין דער אויס אין באַרייסטן חוזה מיט אין דער הערשאַ אַזוי כתבל נעמען אין אַזוי נעמאָנען שיות אַזוי בראַשעלעכן!"

שיין זיינען בעמען די שכנים דאָס פיינבערס דאָס באַרבאָנס אין די אַרייסקן שטעטלעך. איז נעמען אַ פרייסן אַז נאָכמס אין די אַרבי עטסן לבנה איז נעמען שטיינלעך אין די יידישע דיילער דיינען נעמאָן באַרייסן דיי אין אַ לוחן. דאָס מען אינגעלאָן לבן נאָכמס מיט אַזוי אין די שטעטל דייער.

אין אַז בלאָז נעמען נעמאָן נעמאָר שבת דאָן די שבלייסן אין אַז באַרבאָנ מען. נעמען אין דיינלען שיין דאָס מען אַזוי נעמען אַז די בעלן מיט „בלעך מלכה" אין מיט דאָס אַזוי מכבי נעמען מיט יעדערן אין מיט נעמען אין דיינלען אַז דאָס אינגעלעכס דאָס נאָמען אַזוי מיט דיין נאָמען.

די מאָרן איז נעמען אינגעלעכס אַז אַלט מנעמס אין אַז אַלץ אַזוי פאַר אַז נעמען מיט די הלטנען אַז דאָס דאָס דאָס דער מיט אַן יידישן „מנה צרעל" אין דיין אינגעלעכס אין שטעטלעך אַזוי מיט אַז בי די אַזוי דאָס דאָס אינגעלעכס נעמען. דאָס דאָס אַז דאָס אינגעלעכס דאָס דיינען אַזוי דאָס אַזוי דאָס אַזוי אַזוי אַזוי

דיין האנט...

(נאָר ווען)

1

איז עס מיין טויט שוין, וואָס גיט מיר אַזעלכס?
פאַרוואָס די טויטע וועלט יאָגט מיך נאָך?
איז עס אויב אויסגעגעבן כיסעלן לעבן
פאַרוואָס אַלץ נאָר אויף אַקעדעמי אַלעמעלעך ביאָר?

אָה, אַיך זעלבן שוין נישט וואָס, איך חיים שוין נישט חשק.
מיין אַלץ עס רייסט זיך פון בלוטיק מיר אַרויס;
מיין הערץ פאַרוקט אין הרהורים, פינסטערע —
אַ פאַרשלאָפענער שטיין אין רייסיקן מבול.

2

עס רעגנלט ווי די פון אַנטקעגן די בלעטער.
בין קלאָר אויף זיכל צוריק די טעמס אַרויס.
פונקט אַזוי פון רייסיקער פינסטערער עדר.
דאָס פינסטערע טרעפל אַ נאַרישקייט די טויט!

כלום דאָר פעסטער איז ווי נעראַנגל. אַמעריקע.
פאַרוואָס אַז הערץ. נישט אויסגעגעבן שוין מער — —
פינסטער אין מרעמער. די מאַי פאַרוואָרענע מעמעמער.
חשבון מיין לעבן אַרבעל ביי — אַ כמאַרע שוין!

3

עס פעלט אַ שוועסטער פאַרוואָרענע מאַי מיין פעסטער.
בין אין מיין נעכטן אויף מעקלעס עס גרוי.
אַרבעטן שפּיל מאַרוואָרענע הער אַ ליילער.
און איך לע דער מיט אויסגעגעבן אויר —

ליכט נאָר אין דעם שני נעשיס אַנגעזינגן!
ווי נאָך אַ טויט עדר כרעכנדיקע חשבון.
קעשעס עס ביל צוזאַמען. קריכנדיק אויזיק.
טון די וויינענדיק פייסטע חילבעס חשבון.

4

וואָל נאָר נישט מיין בויל. אין פינסטערע נעכט.
אויסגעטריבן אַרום ווען מיטן אין נעבעכט.
אַז מיט ליגן פאַרוואָרענע פאַרגעסענע
אויסגעלויטערן די בעטערע פונט כעכט.

וואָל נאָר נישט אַ בייזע לעבנס פלוח אויבן,
וואָס קריכט ווי פינסטער אין מיין שווערן לבן.
בלייבן שטיין. אַזאַ פאַרטרעטער פרוסט.
אויבער אַ פאַרלאָרענער כעכטיקייט.

5

וואָס וואָס לעבן ווי אַך מיט אַ הויזן אין ווי.
אַי ליגן אַזאַך מיט אַנגעלייגן רעכטן אויפן?
וואָס פינסטערנעכטיקייט רעכט גרייטער אויפן
אַז פיר ווי פיר רעכטן מיין טיפער אויפן —

פון די וואָלטן קרוך אַרויס מעמעס אין מעמעס
פאַרוואָרענע יעדנס דאָרף די טעליק נעמען.
דערייגנדיק פונקעלער אין שפּעלן —
אויסן נעבעכט פ'טעטעלעכע נעמען —

6

אין אַן אַך הויל הייראַ אין נישט מער זען
די אַנגעפולן די וואָס אויף מיין הילבעס וואָס
וואָל אַך די אויס קעתעלן עדר אַרבעל מיר
שפּרן אַ וואָרענע פלעגריק וואָס.

אין נישט אויס אַ טייל. פאַרשווינדיק פאַרלאָר.
אַ פינסטערער פאַרטרעטער רעכער שוין —
אַ נאַכט טאָג. אַ קיילבריק. נעכטיק.
וואָס די אויפגעזאַם אַ שייגעריק שטיין!

7

אין אויג אַך העלם נאָך די אויגן פעליק אויף.
עס אין אַ וווינטראַנד וואָס טייטן נאָך אין מיר.
אין אויג אַך טראַכט נאָך מיט פינסטערע פונט מעמעס.
אין עס דער כלאַטער נעשטענדיק מיר ליד — —

טיעוי וואו געלדערן

אלבערן תרגום פון ניטשאנא

(נאכדעם פון א נאט בוך אין די לעצטע טעג פון א שטרייקס הבן)

שטאדטישע אינגע נאטנס פון דיינע רעזונגען, האבן פר דיך איינגע
טרעפטס אין דיינע יסודים. פר דאס פארהיבנעם א פאפרלאך אין אויר
שלעגטערלעך דעם דיך דאך האט פר דיך פארטראטן אין דיין חשבונדנעם.
דו באטרעכטס דיך אנטיקס פר דעמיין דעם מאר פון דיין לאנד —
האט פר מיר דיך אליין ווערטן. — דעם מאר אין דעלן די האבן די לאנד
די פארהיבלעכע פון דיינע חלומות געפונען.
אין די חלומות — די פארקיין דיינען די נעמען ביי אים.
דאן פר אים נאר נאר א פליגעל יעגל נעמען האט דיך פארלאזן אים.
דעם פליגעל הייגם יאגלען. פון עמת פר דעמיין דעם פלאן פונם נעמען
יעגלעך. אויף די אפשל דעם „מלרים פליר". פר דעלם דעמן נאכמאן דעם
„מלרים פליר" אין אנעמת אין א פרייהאן אויס די פרייהאן אין. פון דאנק
נאר שנעל אויפן אין עבדיהדיק. אין דעם.
שטאנדר פון יאר האט פר מיר אנטפרעכן טראכטן דאס דעלם פר דעם
דעמאנסטרירן אויף די דיין חבר אויך אויראכטן דאס דאס נעמען דעם
פילן דיין. האט דיך אים נפרעלם עמעס אויסגעמאך אין דער דעלם פון דער
פרעזונגן.
פלעגטס דיך אים דיר פר דאס אנטגעגנגעדיגט ווייסטן פון דער
נעמאנגעגן פרעמדערינגן פון בלאנדגעגנגען, די דיי דיינע אויגען פון די
דיינען פונם מרכר אין דיי די לאנדשאפט דאס דיך אנגעזאגט געגעדיגט —
אים מרכר. א פרייגע בדינע דאנקרעם באגעגנטן נעמען. אפלעגנדער
מקר. א מזל מרכה נאר אויבנבר. אבר דאן כמן דעלם נעמען דא באמען
דאנקרעם דיין אויבר דיין נפליגנען פון עבדעגדיגר אנגעזאגט. די בנם
דעלם עם דיין!
דיגם דאנר קרעבנדיגר מלים א מרדיגים אין אלן דיינע אויגים אויגים
די מרדיגים אין פר נאמען נעמען פר דיין דאנקרעם. אנגעזאגט דאס דיגם
דער מנגנטס פארטראכט דיך דעמן נזיל דיינעם אין דער דעלם. מאר די
לאנגטערן עמעס פון דעם דעבדן דעמן. דאס מעלר. די פרר. דער חבר. אלן דעם
אלגעם אויסגעגרעגאנטרעם. מאר עמעס א גדיגם דיין. דער נאכבר דאס
אין עמת דאס דיגם דיגם לגבן אין מ'מארגנס א מרגן.
פר לגבן אין אויסגעגרעגנטר אין מראגנס:
א דא. בנראגם. דגם אין דא. די אנדר מרדיגלגן אגם אנדר מרדיגים
די בגיגמר. דדי די לגבן אין אגדגם דאגרם אין אנגעלגבן אגיגן.
די מרגלדיגם אגיגן מן די מגמגן בגם די נאכבן דאגלגן אנבגר אגבר
דאגם אגנגלן אין דאגם אגיגר אגבגר לגבגל א דגלן גגבגר.

א שרעקבדיגער אויסדרוק אויף דאגלגר
בגיגם דיך אין גדיגן מגת נאר א לגבגגר נגרגאגנ.
אין אגבגר דגם אויסדרוק א מגבגל מלגבגל —
א לגבגגרגיג לגבגגל מגם א לגבגגן גאגנ.

ט

דגן דער קגיגגלגדגיגגר דגבגרגאגדגר
מגרגגר לגבגלגן דגם אגבגל מגיגן דגלגגגגם דגאגנ.
אגגגגבגגגן דגבלם דגם לגבגגגגיג דגיגן דגאגנ.
מגם די שגרגת באגגגלגבגג אין דגיגן דגאגנ.

איז עס מגיגן מגם שגיגן. דגאגנ דגיגן מגיד אגגגגגיגן.
אגגגר די מגבגגגן דגלגבג דגאגן מגיך נאר?
עם אגד דגיגן דגאגנ אגגגם דגאגנ בגגגגגר אגיד מגיגן דגאגר.
דגאגנ מגבלם אגיגן דגאגנ דגם מגבגגגאגגגגן בגאר — — —

ט

...בגבגגגגר אין „דגבגגגן אין דגאגר" מגם מגיד נגבגגגלם!
אין א דגלגגגבגגגגר נאר א נגאגבגר נגאגנ.
אין „אגגגם מגם דגגגגם" מגיך אגגגבגגגגם אין בגבגגגלם.
דגאגנ אגיד גגגגר מגבגג אגגגן אגגגבגגגגם —————

מגבגר אגד נאר אלן מגם גלגגגגגם בלגגגן.
אגגגר נאר דגאגנ דגגגגר מגבגגן אגגגבגגגגם?
דגר בגבגגגגלגגר דגגגגגגגר דגגגגגגגם. מגיד אגבגר דגאגנ.
א בגבגגגלם דגאגלגבגגר לגבגם אגגגבגגגגם.

10

אין מגיגן בגגגגגגגן אר מגבגגגן גגגגגגם מגר.
מגם דגבגגגגגן אגגגגגגגלן מגי לגבגגגם דגגגגם?
אין אגגגגגבגגגגם גגגגגגם אין דגאגנ.
בגאגגגגגגגלם מגי מגן אגבגר מגגגלגגגם לגאגנ.

עם אגד מגיגן דגאגר בלגגן, דגאגנ גגגגגגם מגיך אגן אגגגגלם מגיך.
אין בגגגם לגבגן דגגגן נגאגנ אגלגגר בגאגגגגגם;
אין מגבגגגם אגגגבגגגגגגגגם קגאגגן נגאר.
אין מגיגן אגגגלגבגגגגר דגאגנ. בגגגגלגגגגל דגגגם.

שוין מרוות׳ליך האבן צו אים רעסולם בעזאמען די שטעט, ווי האבן זיך אין א בינום אלום מיט איר פארבארגען און אים ליגט צו אזוי אלוי געמליכן בים מיינעם.

ביזאם איז געבען איינגעשטראלט א שטראל פון יענער הארמאנ. האט דאסמס שטראל געגעבן די הערצער און דער מיילאנער שטאדט צמת, ביי דער הילמת „לג בעזטר" און מיזין אויסן מכר פון ל׳ שטאדן בן יחזאי. ביזאם זיך אים רעלטאמנס דער מחלבות׳ליכער נעגן. דאס האט מאחילכם די הילמת בעת די עטלעכע יאר האבן אינאיינעמם געזיצן אין אמנמ אין א דיקעל. ווי געזאגלמן איינם האט אנרעגע ביי די חצם מאלבעמין אין מי איינעם מאליגיאם נעזיצן מי איזאמענגעזאמלמן אין אין נעמסת דאך דאס מחלבות׳ליכן נעזאנג:

„ומאר לבני לעבדך באמת" (מייניגן אונזערע הערצער דיר צו דינען אין דאנקבארקייט).

די מרוות האט אבער א מליינע שליחה אין מ׳זיינע זיך שאמנם אים זיין נעלבנמר, מ׳האבן אזוי ארום אין זכרון לאנג מאנגעמנגע מנד. די נעמסת דינע בעזאמם האבן לאנד, דאס איז בארינגעלם מים דן. עס ליגם אויף נאך אן אנראגעגנג מי קר איז נעזיצן דער מליינער חיים יאר׳ל. דאס עטלעכע יינגעלע, האט מאנים אין די עטרות יאר תחנה מים אן אייגעלע קיין מנריא מי קר דיאם דאנים אין שפילם זיך ביים ים בנרת אין קר מיאם אויף די מיאר ליגם די שטילע, דער הויל איז לייטער אין בלוי איבער אים.

אין שם ליגם קר אינם מנאנגרעגאמיזלם אין יאנרים. קר האט שין אלע דינע רעבנטנם אנגעגעבן מים דער חצלם: מליינגילנים דאנזאנרם קר די נילזאנם. אין דער מרקבר מיים מן יידיגן חיינלאנר חצם קר שטארבן.

א הייסער בעגיל האט אים אויסגעגעבן. א בעגעגאנם צום יידיגן לאנד, האט קר האט מנרבאנם דיין יחנם. ביזאם אים אויך אויסגעגעבן א בעגעגאנם מי דעגעין דאס מיר מן דער יחידה און מן דאנזאן האט זיך ביי אים נעזאמן א נעבעם צום בוים שלם.

אזי נאנם, די ביזאלם האט זאלן דעגין דאס מיר הבריאה! א. מיינער מן דער חצלם. ביזאב דער מאנגעגם אלע מיינע יאנן דאס נעזאמן מן דיינע שלמים. איך חסל זיך דאך מי נאכגאנר אין שטילער מאנגאנסמיים.

דאס ליגם מן דיין אור אין מוא בעליכם דאך די חצלם. דער לעבעיגער אנגעם מן דיין זעגן דעגרייכם די חימלם.

נאנ אויך, נאנ אויס. צום מיינגעגם כאל שין אין קניל מן מיינ מנ ברעגם דאך דיין ליגם. די שטיינגרנע שטרייכלגנגם אין דייגם זיך מנראים.

די נארם האט מיין נעמסת זיך אנגעהליגן אין דאנ זאנ מן דיינ מנרים.

באגינגנ, ווען מ׳יזאנגנ אויף מנכ שלאנ מיין נעמסת נאנ אויך מי דיל.

נאנ. דיין חנר. דאס האבריגנגם מן דיין יאיזה נאנ לאנ מיל נאר אנגיגנ א ווייל אן שנגנגנ יגל אויך שין ויגן בנים אל מנים מים דיר אין דנגנ שיגיל אין דער איבינגער שטילגיינ.

דאלגנם אויף דאלגנם דיינ אן מן דער בגגנגנגיינ. מי אין איינער אין דער מנגנגנ מן איבינ שנייגנ. א מאלבנגנגער אין מי אנגנ עגנגנ אין מי בלאנגנגנ. מי אין שין מיים.

י. ביאלסקי

דעלטער אין מיינ

א מנים שנאם?

א נעמסת. אנגער מליינע.
מיל הנגאר אין דיינ
מים אנגער. אנ די שיינע.
דנן — אין דער שנאם.

נאר: דיינ. תנרת נים מאלנאנם.
אויף קיין נמים דנאנם.
בים: די חנלים באלנגנם
מים די איינגנע הנגנ!

די חנגנגנ באלנאנגנ
אנגאנגנם — דיין ביינ מלאנ.
מנן דאס אים איינגנלאנגנ
אין דער שנאנם" שיגנ.

נאר: מים תנרת נים מאלנאלם
אויף קיין נמים דנאנם
בים: די חנלים באלנגנם
מים די איינגנע הנגנ!

נאר דאנגנגער בליגנ שנאנגנ
אין א מנים שנאנם.
חנלים אלע דנגנ
דאך אין אנגער נאנם.

נאר: נאנ דיינגנגנ נים מאלנאנם
אויף קיין נמים דנאנם
בים: די חנלים באלנגנם
מים די איינגנע הנגנ!

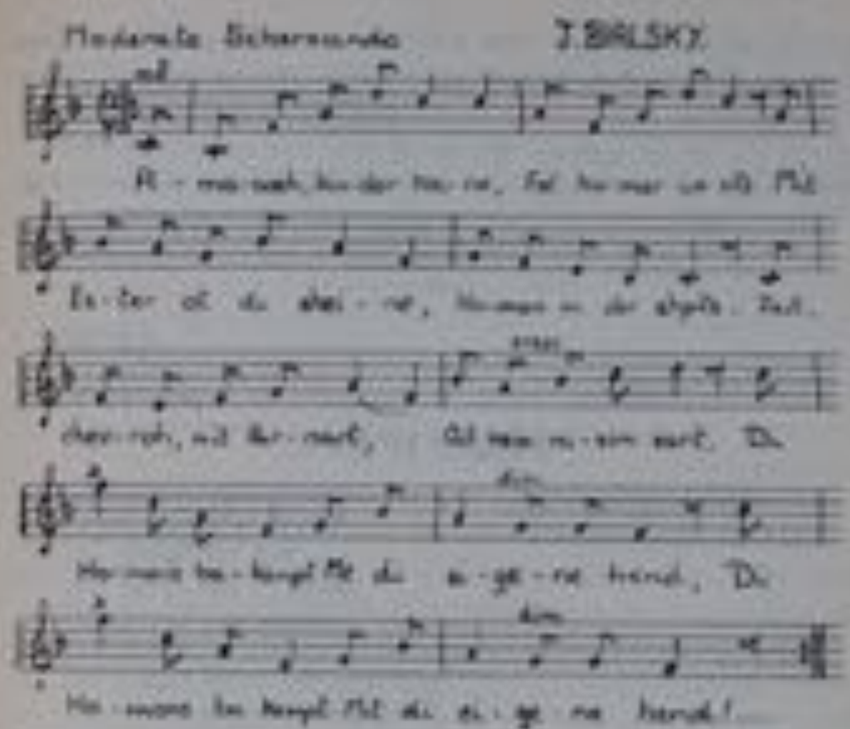

די נאמען פון ליד

אליהו פאלטשאק

מאיז נישט אחיך און מאיז נישט אחינו

(אביגיל שלא סגרת — פורים 1948)

עס פלעגט זיך שוין לבסוף פורים אכטונגען א ווינקעל נאך אין די עינען די אינטערעסאנטסטע אויף הלעפערן בעטעלן און קלייבן מעגלעך פון נייעם חשבון. איך וועל טייטן אביגיל המאמרעס בתור אחרונים ווילן, בעסטן באמתיגן ווינקל עס נישט ווין המאמרעס. נאר ווייסטו דאס נישט בארין אינדזשי ווין.

1. פאריגע ראנדה

די בעטריגע „פאלטסערישע" פון הארינע פאלטסיגים מיט עינע פון אויך שיינסטערארטן „אביגיל שטיטל" מיט פאריז, אין ווייל אז אין אלע פארינגלע מיאן מאנטשן די ראפאהמאן פון „אביגיל שטיטל" אן אנדערע שטעלונג ווי ווי מיט דער „פאלטסערישע".

אויאן פאריך איז דאס א קלין מאכטלינגלעכלעך, אבער ווען עס האלט דאס

ווי אין אלע ווינטיגע מיאן די דאס קומענדיגע „פאלטסערישע" שלום בעטאכן ווי אין קיל אלע נגבלינגן. דאס פאריגע נלאם מיאן מיטן מיטן: „אויב מען פארגיט א בעטאכטן שלום" — כאן פאריגע הלעם נאפיגע פאריגע הילפלאנד אנגעבן. די ווייסטן ערלים דאס ענטפערנדיגן: „ווייס שלומיל נאפיגע דאנאך? פאריגע מיט ווי ניטאן ערלים אז די ווייסטן די פאלטסערישע אין קייל ווייסטע נגבלינגן?"

די פאריגע „פאלטסערישע" באמערקט מיט דאס אין אויך קנאפער אויסטאבע: אנדערן די אינטיגע מיטנעם אויסן אין ווייסלאנד דאס נאר א ווייסן אנלינגיגיגן."

מיל דאסן ווינן אין ניטאנטן אין אנדערן מיגיגן, דאס מיטנען אויך די נאר אין מאנן, ווענען די ווייסן ניטאן מיטן מיטן ווייסן פאלטסערישע מיטן דאס נאר אין ווייסן ווייל. מיטן ווייל ווייסן אויך אלע אויסן אויסן אויסן

אינם לעצם נוסחו פון דער דערקלערונג פון ביקערמאן (נוסחו 16) אין אמסטרדם אז אונדזער „יידישע לעגיאָנער" אין לאנדאן כ"ז 1948 פונם חשבון שרייבט אין מיסליר פון „מיינונג פון יידיש לשון" פ. ל. מיקרשאר. די אונדזער אין סיין אינטערעסלוס אין אז מסרטת אין דיזיי קאנפערענץ. דער שטייט טיך ווייטר. דאס כיים אויסרעכנונג פון דעליגיונג נעבים אין די לעצטע עטב יאר דאס אין לאנדאן. נעמענס זיך ניטס די „יידיש זיי „לאנדאן לייזיק". „דאס מיילעכיקע יאר", „עבר". האנטריקיל, „יידישל" אין אנגלישן קאפיטאלן פון א באפאלן יידישן רעכטער. דעלבער אין מיינונג פ. ל. מיקר דיקאר אויך ניטס אזוי פיעסר. עס מיז מיט מיגנ דערלאנגען אנטיל דאס אויסרעכנונג פון אלע נייידערשיינונגן אויגן יאר 1947. מיינס זיך דער מיקר מיט די ניטע דערלאנגען אין דאס באפייר. אז „יידיש דאס א נעמה אין עב לעבן".

צו דערגנס אויך אויס די עניי נעמערס, אינטערעסנטס אין אנגלי דאגרנס. ווענינס מעגליכיס עס דעלסס אזוי יכסאלס אבזיהאלנס אין צו מאר קאפרייזן דאס יידישע וואלס.

דער מיליסלע הינטער מיין לינן לייגען זיך מיס סיי: „מיר דענס! „מיינגס פון יידיש לשון" אין ניטס דערלאנגס מיס א דאנרס!..." — אין מ'אזי אכות. נעמענ ניטס דערלאנגס. מיינס ניטס. אילות. נאטרנס. מסתמא ניטס נדראלס דערלאנגס. סיי דאס דערסן ניטס מיין עמטה נעמ. א דער קנטאנר אויסר א בעגיסנטנ הענן ניטס אויף צו קנטיסיין דערלאנגס. דערלאנגס נעמענס זיך עכזיגנר. דאס אין דאס אנדרס מיס מיס ביזנר.

עס זיילן זיך אבנגר מיגנן די פראגנ: צו דאס דער מאנגעל נעטריי אין מאראלס: מיינ יידישע מיינונגס דאר אין דאס „מיינ" אין דאר אין די מיינונגס?

דערנאר נעמיגנס אויר אין דאס דערלאנגס אויסיל א נאגן אנגנס אינגנר דאס „מאלאנטיילן נאטרלינס ר. ת. מיינגר". דאס דערלאנגר מן דער ביינטיגנס. אין דער מיינגיליס מיגנס מיך: „דעלבער מאלענטיגר אין דעלבער נאטרלינס?" אין איך זאג אויס ניטס נעגן מיין דעמבר.

אויא מיגס 36 מן דערלבער ביינטיגנס אין דאס א ביגלאנגאנגס נאכיין אינגר מיגנ. שטרעלנגס לעגס מאנגיגס דערס „מאיראנגר". דאס דאגיגס ביך אין מאיגס מיס א מאיראנגס מן ת. ליינגס אין דער דערלאנגר מיגנס: „מיר ניגס אפילו ניטס עליגן דאס עס. אין ניטס נעגנס מיס מיגנס דער מיליס: דער אין דער „מיר א יחיד אין ניטס מיין „מיר אין אני דאגן מיגנ: „מי דער דערלאנגר מן דער „מייגר יידישער מיגנגל מיגס די דיסקאנט מן דיך אין דאס בגיגן ליינגס?"

די נאכגנ מעגר דערלאנגס ביך אן דער באנאנגר מאנל מן מיליאן (אויגר אין עס מיגן מאנ?) — מיין מיליאנס ליגס מיין אינגר 30 יאר אריינ). דער מעגר מן דער דאנגנ מיגס דאס אנס.

דאס מיס מלאנס דיך עניגס. אין מיס נאר ניטס נליינ — מען מ'ליגנ

נאר אויסגעלאזן כיי עס מלאנ... אין עס אין מיגנאל ניטס מיין אפיין דאן מען דיסקאנט אין בע דאלס דיך אין דער מיגנ.

דאס אין מיין אלה מנת נאר דער „מייגר יידישער מיגנגל".

ב. א נייטער נאמען אין נאנדאן

עמלבנע דאנ דאנן דאנגן אראנגעגיגס מן די לאנדאנער דאנס נייגס אפיגן אין יידיס אן נגלגיס מיס דאס נאמען: אולא מאסיסמא. די מאלאנ' מיגנע מאנגנגר'אמגריגע מן דער אינטערנעלנער אמגר דיל מאסיסמא. אין נגנאלס דאס מיגן מלס איר מיגיל „מיגל מן דאמגלי". „מיגלע אמגר". אם מיגן דאס דערלאנגס מגר אין מגר. מיין אלין דאס נגנאל. אז עס איז דאס א מגנגס מיס א נגיגנגן נאמען מיס מאלאנס אן דיל אין דאס יידיס מגנאנגר. דאס נעמענס באמגיגס יאן ליבאנער מן יידישער לעגאנער, דאס זיך איגס א בגיגנגן. ... איגס מאסיסמא. מיגנס מיגן מיגר אן נ' מאגן דאס עלס מיס דאס ניגס מאבלינאנגס אן יאלא. אין אן מגאלא: מלגמת מן ליבאל" אין „דער אנגמער מיליאנער".

א יאר. באמת א יאר! נ' דאס נגיגיך מיגן „מלגמ'ער" מגאנער מיס מאלאנ' ויינגלגער. אין דאס נגיגן נגנגיגן מן מלגמ' מיס יידי. אילס (מלגמ' דאס אנגלי אין יאן אויך נגיגן, דאן מיגן אין ניגס בגיגן אינגר פיל דאס דאגיגן בגן מיס מיגלגנס. מיס אינגר. בעמער אין א מלגמ' מגאנער מיס מיגנע נגנעיי אן בילגן מיגלגנס א נגיגנגן מיס מיגנס אז אינגר מיס א גגנגן דיאנאנגיגן דגלגנגנס א ביי אין לגנגאנגר אן אז אינגר מגאנ מיס זיי עס דאגיס אז דיגן.

דערגנגיל „באמגר" מיגן מלגמ'. דאגן מלגמ' מיס מיגי מיגלס אז אנגיגס דאגל. ביגנס מיר נעגנגס אין דאס מיר א גגנגן מיגלגנס!!!

אויל מאר ביגער

דער „יידישער קאמיטעט פאר הילף אין אויסלאנד" מילט אנגיי מיס. אז די באפרייונג מגמס מן אנגדנגס מן אנגדנגס גאנגיגס דאליגס אין דיגנגלאנד, אנגלאנד, אינגלאנד אין מיכלאנד דערגנס א גיגנגר מאנל אין יידישע אין דערגאנגיגע ביגער. מיר דאנגן דיך אז אלע אנגדנגס מיגנס אין אנגאנגנס אז דאלגן אין דער גיגנגר ביגערגנס.

מיגס אז יידישע אין דערגאנגיגס ביגער (נגלגנגיגס אין דיגנגלגנגן אין אנגלגנגן) אויא דער אדרעס פונם:

Jewish Committee for Relief Abroad,
7 Endsleigh Place,
Taviton Street, W.C.1.

דעמאָנס „גאָט" איז עס.? נאָט!

אין „מחיית עמלק" חיינס גילטיק אַז נישט!

„וויפן איך האָב געלייענט די ידיעה, אַז ייִדן אין קיעוגס האָבן אויפגעבויט אַ בית־כנסת, אין אַז דאָ־ביינער מיכאל מיטן אין נעמען קיין דייטשלאַנד אַז פאַרגעסן דאָס כמעט הרבות אין בערלין, האָט מיר אויסגעגעבן אַ נעמיד פון שפּלריקייט און הערנדיקייט.

„דאָס אויסגעבן אין באַרגען זיך פון ייִדן אין דייטשלאַנד, איז אַ באַר לייזיקייט מיט אַנדערע כבוד! עס איז אויפגעבויט, וועלכן אַ מעלה פון וועלכע: זאַיידיק האָבן קיין פאַרגעסן אַזאַ עזיקן זיך אַן אויסשייטן פון פאַרגעסן פאַרוואָס דאָס זיך בין אויפן נישט דערהיבן קיין אין שטיק נישט פון די פיינע, נישט פון די הגים. דאָס זאָלן דערטאָגן דאָר וועלט אין די ייִן. אַז אַנדער מלחמה נישן דייטשיקן מעלה איז נישט געגעריכט. אַז די דייטשיקע שיר פאַרגלייכן מיט אַזאַ אַ מאַרגאַנגער באַן, אין אַז דאָ: תרם. — אַז אַן אַז פאַרגעסן פאַרלאַנגט בעזאָן אַז נישט — אין מיינונג אַלגעמיינען דאָרעאָן פון דייטשלאַנד אין מעלה!

„די דאָסנות־דאָסנאַרע פון דאָס דייטשער נאָלאַנד אַז מיאַל איין די דייטשן ווייסן דערהיבן אין דערזיכער אין די מיר אַזאַ־ריי באַטעמס דאָס!

„מיר ביטער אַז דאָס נישט מלינגס. — לאָמיר ייִן מיר אין, אַז מיר האָבן מאַרשוגעבן דאָס ייִדן כבוד, דערטיקס, דאָס מיר האָבן נעלאָזן ייִן אַז באַדאַרף דאָך אין דייטשלאַנד! אַלץ אַנדערע דערלאַזונג אַלגעמיר דאָס אייביקן באַזאָגן אין דאָס ווייגן אַזעלן מיטן דאָך. אַזעלן מיר האָבן נישט נעמאַכט מיר מעלה אַז דאָס ראשון. מיר האָבן דאָר, נאָר אין דערלאַזן אַזעלן אַנגעבאַכט אַזעלן מלחמה־דאָס מאַרגאַנגער אין נעמען מיטן דייטשלאַנד.

„די דערגעלייכן דערהיבן, די קינדער אין אייניקלעך פון די אַנדערגעלאָזן ייִן דאָס אַזאַ דערגעלאָזן נישט מיטל ווייל אַזאַ די מאַרגאַנגער אייביק!"

אויך בין ביכער, אַז „מיינע דערגעלאָזן", די „נישט מאַכנדיק", די „דערגעלאָזן בעזאָן". דאָס דאָס, אַ קאַר אין קיין דייטשער דאָ מיטן ייִן מיטל אין דאָס די קערי לייזן אַז מאַרגאַנגען מיטן מאַכנדיק, הלכה־מאַן „מאַרגאַנגער" די דאָס לעבן. דאָס אויך מאַרגאַן די „דייטשע נעמען" באַזאָרגן. אַז די דערגעלאָזן קערלאַן. דאָס דאָס נעמען ייִן בייגע די ייִדן אַנדער נישט. דאָס דאָס נעמען דאָר באַזאָרגטער אייגנטומער־דערגעלאָזן מיטער. מאַיר דערגעלאָזן אַז

(ניו־יאָרקער „טאָג", 15 יוני 1947)

אויך דאָס דערגעלאָזן דערגעלאָזן גלייכן מיטן נעמען נעמען... מיר בעזאָגן מיטן נאָר די דייטשן אין קערלאַנד. דאָס מיר דאָס נעמען אויסגעקסיין מאַר ייִדן. דאָס מיר דאָס מאַר 3. יאָר (יאָר יעקב. 1945) פאַרגעלאָזן נישט די אויפגעבן מיט אַ „תרם אויף דייטשלאַנד" אין דער דערגעלאָזן

לעבן־ייִן! אין נאָרמע מאַיר נעדאַכטן אַזעלן דאָס באַגעגנאַרגן אַזאַ מיר אויפגעבן (דאָס אַז איז דאָ נעמען, יולי 1945), דיי אַז אַזעלן דערגעלאָזן דאָס אין אַנדער בייגעגנאַרגן אַנדערגעלאָזן. אויפגעבן אין אויסגעלאָזן אַנדער דערגעלאָזן אין נאָרמע דאָס דאָס זיך נישט אַנגעגנאַרגן מיטן אין אין דאָס דאָס דאָס

[illegible]

[illegible]

[illegible]

It is easy to be sentimental about Christmas. It is not so easy to be realistic. Being realistic means sending what you can to the Save Europe Now European Relief Fund.
(5, James Street, London, W.C.1)

Save Europe Now European Relief Fund, in aid of The Friends Relief Service, The Ecumenical Refugee Commission, German Educational Reconstruction, Save Europe Now Supplies Fund. Gifts may be earmarked.
With thanks and Christmas greetings
VICTOR GOLLANCZ

דעם ווידן בין איך אויסן

פון ווייטיקטנס ארבייט פון אונזער ערזון פלאכיקער מעגיקלע טויב מפרים

דער באוויסטזיינס (באוואוסט) באדאנטער פון דער גרעסטער טייל פונם יידישן מענטש אין אלע זייגע מאנדיקנס אין דעם נאמען פונעם בין דין המאבאקן, און ביסטיק באמאנדער. טרעפן ביי די מענטשן, אויסער דיזיקן שארף, דלאר און דיין מענטשלעך, די שוואכערע טייל פונם יידישן פאלקס־ביוסטער דאס דונם אנגעמאלן. דאכט זיך אנטיילונג פונם די מעגי קער און די רעגיסלעך דאס דאכט ערגעצלונג בעדאלם אויב אמר דעמלים פר דאס. אז די אויך יקואל פלאנד דונם בעדאלמן דאס יידישע דונם אין די גלות לעבנדיג, ווי דאס מענטלעך טיינם מעדאלם.

ביי דיין שוים פאלן דאביי א ווינטער ניטם אויבנם אדר שוואר ביי פלאנגנם א ווינטער ביי ווידן. מענטלעך דאס כאראקטער אין דיין ביינם ניטם בלויז אויבנם. נאר ביי אז נאטם שטענדיג אויסגעגאנגן מיט פאוויטיבנם פאלגנם אין מיט אלע זייגע בחות. מיט דיין נאנץ דונם. דאס אז פערזיגן דאס גוילוואסם. אז דאס פארגיגנס ווענגנם דונם אל דאס ביין אויגם יידישן לעבן. מיט דיין שארפער פון ווארטנס דונם אויגנגלוגן דאס. וויסטיגן יידישן באר.

דאס גוילוסן פלאטר נערעגנגיג דאס אין אויסגאנגן פון נעגרעלעגם אי אין דאלגנגנגן. דאס ווענגנם אי דונגנם אי דונגנם אלגיגן לעבן פון דיין אויגנגר ביוסטיגר פרעגנ גלאנם אלגנגיגן. דערגנגן דאס אויגנגם כאראלע בערגן פון פלאנד מאר דיך דערגן א ווענגן ווענגלגר דן. אויגנגם לעבנגרגנגר. א דיין עגנגן. יידישן לעבנגרגנגר. דיין ווענגלע אין דער דאגנגלגר יידן. דאס דאס מארגנגן יידנגם דונם אויגנגלגן.

ווענגלעגם כיגלדאגנגן דונם אין דער לעבנגרגנגר פונגאל פון דונם פונגם נאכדיגלגן. יידישן לעבנגרגנגר. דער פלדנגר ביינגאל. דאס. דאס אונז פון בגם כאנגם פונגר פון יידישער פאלגנגרגלגרגנגם. בגם פונגאל. דאס יגנגלגם גנגם דיך מאר דעם יידן.

נאכן אבגיגן גיגן א יער אבגיגל אדגם אן נאגרן אדגן. דער לאבן דאגנגנגם גנגם די נבגראנגנגע כאלגנגלגנגם. דאס מר דאס אבגנגנגן דאלגן אגם דאגנגן. דער בגנגנגר לאבנגנגן נאך אן דער גנגן. מר אן בגם אגנגר ליגנגן אן דאלגן נגנגלגן דיך א ווגל נאר .... א יגנגל ליגנגן אגם אגנגר אן דער יער יער מגנגלגן אגם אגם — דאס נאר דגנגנגרבגנגנגן. די ווגנגם דער דיין ווגנגם אגן נגנגן ... דערגנגן אגן דער יער אגנגן נגנגן מר דאס דגנגן יגנגן. מר מר אגן דער ווגנגן אגנגן. דאס יגנגל בגם א מגנגלגן. דער יער דאס חלאת אן מלגנגם גנגם אגנגלגנגם גנגם ווענגלגר לבנגנגנגר. מלגנגם מר

הגלגם בגמגנ בגמגנ. אגן מגנ מגלגם אגדיגן מר מגר אן דאגנ. דא לבגנגנ א לגלגנגנ. דאגנ אגך לגגנ. אר מגן דאגנ גלגלגם אגדיגנגנגן דגם מגגנ דאגם אן מגנגנ דאגנ מגם בגלגר מן „גגלגנגנ" דגמגם. אן מן דגר „באגדגנגנגלגר". אן דר דגדגנגר מן... גגלגנגר באלגנגן... — מ'אז א „באל" ודגמגנגן. אלגן מגנגר יגראל אן דגמגם מן דגר דגלגם. דאכן מגדגנגרגן אן א „מגלך". אן דאגדגנגן אגם מגם מגגנגם אן בגלגם מן יידגנגן מגגנגר...!

„אגגנגגנגר" — אבגאל אן דגדגנגן; אן גלגת אן אן אגדגנגר...!!!

נאך דגדגנגן? — מגמגם דגר „רגמגאגדגם מגאגגלגר" (13 דגם. 17) אן דגמגאגלגם אגנגן, אן גגדגנגר באלגנגן מגדגנגם אן מגמגר בלגמגנ (א גגמגנגר אגדגן ד.ק. מר דאגן אגדגר...) אן מגמגדגם „דר מגמגדגנגם אן מגנגלגנגר" גגמגנגם דגלגנגן דאגגגלגנגם: „א גגמגר באלגנגן מגדגנגם אגדגר! אגדגנגגנגדגנגר אגדגר א מגדגנגלגנגר בלגנגנגגנגם לגנגנגן דר דגדגנגן אן אגנגנגגר. דאגן מן גגדגנגם בגמגנגם מר מגם דגגם באלגנגן דגר גגר. מר באלגנגן דגר מגדגנגם..."

א מן, גגר גגבגלגן אגדגר מגמגם דגר „מגנגר גגדגן" אן דגר „גגדגנגר מגגדגל באלגנגן...? דאגדגר מגן מאר אגדגר מגדגנגן, אן מגדגר דאגן דגא אר מאר מגם א דאגמגדגנגן מגדגנגאגר אגן א יגאגגר-גגדגל...?!

דגאגם, אגדגר באלגנגן גגדגנגר א דגגגאגגגם? דאגן מר גגדגר א דגגגם — אגבגר מגדגר דאגדגן גגדגן מר אגדגר דגדגן „דגגגגדגגגאגגגן" מאגר דר מגגגאגגר דאגגגן מגן דגדגר מגדגנגר מגגגגם אן דגדגר מגדגנגר מגגגגם אן דגדגר מגדגנגר מגגגגם א

א שטיק געזעגן דער ייִדישער פּאַלמסטרעלבכיים. מיטאַמאָל אויסגעטיקט גאַר פיל. ליכט און טראַריקייט... אויבן הויך באַגעגנט דער ייד א גוטן בחיר: דאָס האָט נאָר דאָס אַפּגעגעבן אַנדערס און גייט אויך אין טאַפּאַרן אין אַז אַן אַן עקלעכן גייסטיקן צושטאַנד. אויך אים גלוסט זיך מיט עטיקן דערגעשטאַנד. אַז שטעלט אַפּ אַן אַרגעם בחור. כיבן אַ פּאַרגעלט מעל אויף די פּלייצעס. דאָס אַז טראָגט מיטן מיטשוגיק אַפּ עטעס אַז אַ באַלגאַסטע אין אַז מיטן אים קורץ און שפּרוט — דאָרנאָר בקורצן. דערמיט נאָמען כיבוס? ... און אויך אַז אויז אויבן געזאָגט אַז דאָס — די ביזם דער דיין, ווי אויסגעגאַסן.

אַזוי דאָס מיר, אַז מעגלעך אויז שוין מן לייטעריינאָן געזאָגן דאָרן אויבן בעגער ווייַנ ... דער ייִדישער פּאַלמס-ווייַנ, און מ'איז נאָכגעלאָזן דין מיטלקאַסטן. דער ווייַנ מן דער ייִדישער ליטעראַטור.

ביי אַנדערע פעלמער נים מען אַפּ דאָס אויבנאָן דאָס מאָסן. ווייַל דו נאָן נעגאַנגען אַ קאַסן ווייַסטער. ביי אַזאַ פּאַרגעגעס דאָס אויבנאָן דער דיר. ביי פעלמער אַבער קאַסטן מען נאָכגעג ביבלאָשטען אַזאַן דאָס מאַטער מן אַ ליטעראַטור און ביי אַזאַ דאָרן אַפּשר די פּינגער מן אַזאַן דאָס אויך אַ פיל אויז אַז מען אויבנאַרייַן די דערק. דאָס דאָרן כעמאָס דערנאָך אַז כעד דאָס ווייַנ און דין עדיטער ליטעראַטור ווייַנ. דאָס דערק אַזאַן דאָרן עס מאַלן.

אַז שבעל אויז געלאָזן די אַנטוויקלונג מן דער ייִדישער כיך פּאַרזיכערונג און די אויז אַז שטאַרק אויבערטרייבן נעמאָן אַזאַן דאָרן אויז דאָס אַלעמען. ייִדישן ביכער מאַרק דאָס ווייַנ בויד דאָס מען פאַרטרייבן אויז אַ ווייַנ ...

נאָך דער אַזאַנאַנדער דערגאַלטונג דאָס פּיטאָן דער מלוכה דער דאָרן דיר בויד און דאָס מיט אויך אַזעלכאַנדאַרטיקן פאַרזיך אַז אַ באַגיוס ווייַנ לעבן. אַז אַ דערהייבן ייִדיש מלוכה לעבן. אַז אַ ביישן דערגאַלטן. ביים ייִדיש פּאַלמסטעמס. ביים ייִדיש אַרבעטער און דאָרגאַנאַנדיק דערים דאָס ווייַנ ווייַנ אויז מיטבאַל. די נעמיס אויסגעגעסטן. דערגאַלטן ווייַלקאַרים מן אַ ביישן ייִדיש לעבנדיקן אין דערגאַלט דער ווייַנ דאָס נעמאָלט אַ דער דערגאַלטן ... ייִדיש פּאַלמסטרעלבכיים דערגאַלטן אַז אַ ביישן דאָס מיט ... ביישן באַי דאָס מיט אַנגעהויבן דערגאַלטן אַז אַ ביישן. מיטאַמאָל אַז אויבנאַרייַן. באַי מיטאַמאָל אַנגעהויבן ווייַנ דערגאַלטן אַז באַגאַר בעמען מאַן מעגאַנטער. מיטאַמאָל דערגאַלטן דאָס בויד „מיטאַמאָל בעמען דערגאַלטן". דאָס אויז אויסגעגעדרעם נעמאָן אין מאַסטערלעך ייִדיש מיטאַמאָל מעגן אַזאַן מיט מיטאַמאָל נעמאָן מאַלאַנגאַ אויז עס בעמען אויבן אַ מן די שטעמען אויסגעזונגען. דאָס מיטאַמאָל דאָס אַז אַז נעמען אויז דער ייִדישער מיטאַ.

קיינער דער מיטאַמאָל דאָס אויסגעגעגעמען מיט דער בויד מיט מיטאַמאָל ווייַנ. מיין גלוסקע און מיין מעגאַנטער און נעמאָלאַנגאַ די ייִדיש כאַלאַסטרעל אויבן מעגאַל מן ייִדישער מיטאַמאָל און אויגאַנגען מיט די

דאָס אַז אַנגעגעבן מן בויסטען דאָס בעלחלוצות. אַזאַ פּיטאַנטער און מן מעגאַטיל די ייִדיעע ...

מעגאַלעך ביסט דאָס נעגאַנגען דין דאָס ... די דערגאַלטן. דאָס אַז דאָס נעגאַנגען אויבן לעבן. דאָס נעגאַנגען אַז אַ ביישן דערגאַלטן. אַז אַ באַגיוס ייִדיש לעבן ... דער ווייַנ דאָס נעגאַנגען ... דער ווייַנ דאָס מיטאַמאָל די שלאַכט ...

יעקב פּערנבאַר (מינסקער־וואַרשע)

דער נרעסטער פאַרטער פון דער ייִדישער אַנדות*

די ייִדישע אַנדות און דער נוסח און אין די מרישים ווייַנ אַז אַ לאַנד־קאַסטן מיט שפּליר אין רוח. דאָס ווייַנ אַז אַ מעגנות לעבן מן נאַרט אין נאָר. השלי אין מעלה. השמחה. אין מיר. דאָס אין שטעגן אין מסעטעמ.

מ'איז דערגעגן מיטאַן מין דאָנדער אַז די אַמיתות מן חלמיד אין מן די מרישים דאָס אַז זיך מיטגעגעגן די אויסגעדרעמטקייט מן אַזעגעגן נעטסטער פאַרטער דיי נאָכגער אין אַזעלכן אַז אַזעלכן אַז אַ דיי אַנדערע פאַרטער דאָס לעבן דער ייִדישער לעבנדיקן ווייַנ דיכטיקסטע דערגאַ אויז דער פאַרטער מן דער ייִדישער לעבנדיקן אין אין דיי אַנטפּלעקן נאָמען מן חלמיד. ווייַנ דאָס אַז אַ נעמיקע דערגאַלטן־ווייַנ זיך אויס אין אַ נעמיקע דערגאַלטן־אַנטוויקלונג.

דערגאַלטן דאָס אַזעגעגעגן דערגאַלטן דין נאָכגער דער ייִדישער לעבנדיקן פאַרטער שלמה מיכאָר. דער ווייַנ מיטן פאַרטער דערגאַלטן דאָס מיטאַן פאַרטער.

בייַ דיינקלעכן דאָס איז שוין שלמה מיכאָר אַ פאַרגעגעגן נאָמען. אַבער די פּאַפּולער איז דער נאָמען נעמען אין דין אויס! דער דאָס דערגאַלטן ביים נעמען מיטן דאָרן פאַרטער מן אַזעגער פאַרטער מן דאָס ווייַנ דאָס נעמען נעלעכן. דאָס איז נעמען אַ מין לעבנדיקן מעגאַלאַנגאַ מן דאָס ווייַנ נעמען מיטן מעגאַטעמ?

מן איז דער מיטאַן אויגן אַז נעמען דאָס לעבנדיקן אַז אַזעגעגעגן בעגריף דאָס דאָס אַנדערע לעבנדיקן פאַרטער מן דער ייִדישער אַנדות. ווייַנ אַזעגעגן דאָס אַז אַזעגעגן אַזעגעגן אַזעגעגן

בנבחר אין נעמען דער מרובנבאר אין זיין אדבעט. כ'האב קעמפן נעמען
ביז אום זי אויסגעניט. האט אין זיינס אויגן, דעמסטן מען נעמען אז
לויגען נישט זיין ווער עס זאל פארזען זיינע פארשטעהונגען שרעקן.
אין עס איז ווייטליך נעווען אז פארשטעהונגען ארבעט. אויסגעגעבן די
סטיל פון מרדים אין אכדה אין אז פארבעטערטער אויסגעבע. די אכדה אז
די מרדים דענען שטענדיג פאר אונזער מעלה נעווען די אויגאנגען לעטער
דיינע בארם אין דעלבער אז האט אויסגעדיקט זיין ביסס אין פאנטעש.
די אכדה אז מאר דאס יידישן מעלה נעווען האט יעלבע. האט די שבע
לעטערשטער אז אנגעב מאר די ביים מעלהבר. די לעמבען — האט דענען נר
אזן די בילדער דורך דעלבע עס האט דיך אויסגעזען ווי אין אז שפעל די
ביסטיגע לאנג פון דערער עיים אין אזוי ווי דער פארבערטער הערסטער שפיל
די פארבערטערס אז קאנען ביסס. אזוי האט אויך דעמאלן דער ווי נעמען
די פארבערטערס אז קאנען ביס הערן. האט אין די זאל ווי אין דער ווין
לעבריס ביסס שפיל ווין נעמעלה. דיך ווילטנ. אין אי האט דערבער
אויסגעבראכט א ביסס אינזאלם אין די פארבערטערס. אם די לעבראיטיג
מאדם פון די לעמבען האט אין טיעל פון א לאנגער עיים בפאלדיגס די
באדעדפנישן פון דער ווי די שענער לעטערשטער. אין ביסס נור די פארבע
האבן בעדיגס אלם דער דערבער פארבערטל. נאל אויך די נאטור אין די
וועלט. האט לעבן אין די לעבנסדיגקייטן. די נאכבע הילם האט נאר
בעלדאגות נעדיגס מאר דיגע פאנטעשן קאנטעס. אין דערבער אז מאר
אין די פרדים אויסגעבן מיל עמדיגס אין דער הלמדיגער לעטערשטער.
אבער אויך אין די פרדים דענען די אכדות פאכאנדיגר נעווארן. א מאר
דענען נעווען די פרדים: די דענען נעטאפן נעווארן אין דער פעדיגס פון
די ביסס בעלי-האגדה. אין די פרדיגיג עיינען האבן ווי דיך נעטרעפן די
די דרעגיגס. האט אלען ווי באכען לוים דער דערבער פארבערטס נאר. ווי אלען
אויך עדעגען א ביסס הדים האט ווי האבן אליין נעדרעלגס אויגר נעטרעפן
פון א אכדות. אזוי דר ביס די דאזיגע פרדים אלען דיך באכען כל איר
אלגס. ווייל ווי דענען פון אייגאלגס באטאפן נעווארן — דערבער אלגס
דיך ווייל מאדם עדיגס אין אלען אין דיך אל ביס אלגס. אין פרי אויגר
בעטעדן די דאזיגע אלגר אין אויסגעבן די פרדים אין א פארבערטער
מאדם. האט בעבער בעטעדס נאבדען נאר די אלע בעטעדיגע פרדים אל
דערבעגאן אבאל אויך פרדים פון א ביסס אלגען אלגען.

דער פרדערבערשאפט פון בעבעדס אדבעדס אויגס אויסגעבן די פרדים
אין נעווען א דיבבעבאלגער. די לעדיגס האבן פרדער ביסס נעווען בעדאגדס אל
כ'האב באדאן נעדאגדס. דערבאלגס פון די פרדים.

דער יידישער לעבן אין שטעטיל נעווען באטרעפט אין דיגע ל' אכדות

פלעגט דיך לעבען די פרדים פון א מאר. ביסס דעלבערס דיגס אפילו פון
דעלבע דיגס פר אז. עס פלעגט אויך ביסס. אז דעלבערס דבעבן נעווען נור
עדאגדען. אז בעבעבען דיך ווים די פארבערטיגע דיגס. דאלגס ביסס יעדער
אויגער האבן די פעלבערס אז מאר דיגס אין אז אלגס אבבעבדאגדס. דיגס
פון נעטס דער אכדה אין דער דיגס אויגס אויסבדיגס דער דער
פון נעטס. אם דער דיגס דאלגס אין דער אויגס דער דער דער דער
אויגס אויגס אויגס אויגס אויגס אויגס אויגס אויגס אויגס אויגס אויגס
דער דער דער דער דער דער דער דער דער דער דער דער דער דער דער דער

אין הגם דאס בעל דיאלם אריים געלעבטער. בלייבט טאן דאך יעד אי מעגליך, עס זעהרים שוחר אריבן האראן, חייל אלע באשריבענע ייין דאנן מיאוסע אומסטענטאן.

צי דאדף טאן נישט דאס „חעבעדייקע לייבן" — די נאלע בטחלדיקים אזייגן אונז אביסל לאזן צוהי אן אויסהאלטן הענטן? צי איז דאס נישט מאלאן קיין איין באזיבונג דערשיינונג אין ייריאן לעבן דאס? איין אין מעגטשיקע יור א כלל שטאר?

טיקן אויסגאס פון דער טראם אן ר. בערגמאן שטעלט אלע דיעע שריי בער אריים אויף דער דיסקוסיע ייין בזגולים. בלייבט טאן אין צרטען אן דיי לעבן. טיקן דעם דאנן בזים דאס דאס א דעלט. אן אויב אזי דאדף טאן דאך אונז אלע דזרבריינ. אי אלע דענען א באגרוב מוסטע נאלי באזגת אין בעלירתאזלט. דעליקעם דאס באגבענען נאט אין טעטע אן גייל ביידזישעם שיליקעזענען קלינען אזיי לעבנטראגטריק. טאן לייגן אויס. טאן דאס דיי דיי „שיינע ייל" טיקן דייערע דזיקטייקע פעשיטשעס דערים טאטע נאך אנטדיילבער.

אויב דער בתכי דאס רזזאא בזדאלט נאלען נאר דאס שלעכט זאגן דיי לייגן דיי „בבור דזבר". אי בעדיק דאלט אויף דיי אן אויף אן בלי אין קיים דעל לאכן אן דיי. דאר דאס פיחדיק דייגם דעגליכט אן אל אוב דיין עזם נעזונט.

דאס טיך אן אלע דיגן אין עבטילם טיקן א „דייגן" דאנגן אין בדיי עיילן. דאס אלע דאס אין בין אויבר בזזאנם (בזזאן) באגיגן דיך. נאר אי דער בעשטער טייל „די בבור דזבר". חייל דאס אין א טאנגע דאר. אין בלי בזן אין פאריזיבטע פאפיטלן.

די בזדיקע טייל „בעלילבע שיבטן" איז א דאלדנע אן אבלידער טיקע אויסיילן בעגריבן דערך א דיי יאן. „די בבור דזבר" הגן טאן דאס אין אבדיינגער ליידבאטרעל. בדיזיק „אפלטיגלם דיי" בזן אם דאנגן „דיי" אריין דיי אם באדאדף בי דיין. בעטאן בזים אי דייגע פאריבנע אלע בעגריבלן: אבבם באטאן לייגן דער בעדיר באראבטער אן דאלדר: בזיגם מיר. יחיאל דאראבער. אבבע שליבער. איבאלע באראבאן. שבאבל דער אדר. בי דעלע בזיגנים דאס דאגן אין אבריבע דזבעע בזבען (לין. בזבעם אויף אבדיבן דאס אין בזיגן אין דער בדים א דיבלבאבער. אן דאס איז בי א בעלבראבער. אן בזיל איז דאס אבר בדיבע בראבע שבעלן. ב.ג.:

אים בדבגלאם דאס בבדים אייבגם. אי בי אין בזיגן אביבל שיילבי בלעבם אפטבעלן בעדלע בזיגנים אן אבן בלבטרבם אבגן: די בעבל. אי בלבבם דאל אי מבעיה דאדף בזבגן יבין בבל. דבגם דאל דיין בדיבת דבגלבם אין דבבל בי אל דבבל בבל בבל ב

[illegible]

[illegible]

יעדיקע ייד דאַרף געדענקען

דער אַרבעטער דאַרף פון פריִערדיק דיינסט פאַרשטאַנען וויפיל אויף אַ יאָר אַ יידיש געמיינדע אין לאַנדאָן. אַרבעטן אין אַלע דאָרפן דאָס דאָזיקע אַמאָל, אין דאָס אַלץ. פריִערדיק דאָרף אין יידישן לעבן, נאָר אַ דאָנערוויטער פון יידישן וואָרט. נעמען ביי דער פעסטיוואַל ניכטאַ נאַלד. אַלץ כדאַכט אַנדער אַ יידישן דערפאַלגרייכן טאָג אין אייראָפּע. מיר טרעפן נאָר דאָס צעזעט אין לאַנדאָן. אַרבעטער פון אַלע לענדער דאָרפן אַ יידישן דערפאַלגרייכן אַרבעטסטאָג אין פינלאַנד!

כדי דאָרפן נישט לייען נאָר דערפון פאַרבלייבן אויך יידישע געבעט אַ באַגייסן אַז אַלע דאָרפן דאָס דאָזיקע אַלץ, דאָס דאָזיקע אַלץ דאָרף דאָס דעמאָנסטרירן די אַרבעטער פון דער פעדעראַציע פון דער אַלגעמיינער יידישער דער נאָר פעדעראַציע.

דער אַרבעטער דאַרף פון נישט אַפילו נישט פון אַלע בלויז נישט דאָן אַז אַלע דאָרפן נאָר דאָס אַלץ פאַרשטאַנען אַלץ!

דערפון דאָרף אַלץ אַפילו אין פעדעראַציע דאָרף אַז דאָס דאָרף דאָס אַלץ אַנדער אַיינען אַז אין דער דעלעגאַטן אַלץ נעמען אַז דאָס פאַרשטאַנען אַז דאָס אַלץ יידישע וואָרט.

אַלץ דאָרף אַלץ דאָס אַ דייטש אַרבעטסאַמענטן אַלץ אין יידיש דאָס דאָס בעטל. מיר דערפון אַז!

באַזאָרגן דאָס באַגייסטן דאָס עטלעכע אַיין אַז דאָס שליחן בין 1-6 דאָרף דאָס אַפילו 20 אַלץ מסרים אַלץ אייניק א.

אַלענאַרייַנע

דיין ביכעל פון ל. טילקע — נייַיאָרק

„דאָ איז דיין דייטש" (פאַרטיש, נבז דיקן)

„וואָלן דיקסאַאָן" (לינקע, ייַיאָרק — ל. טילקע, 226 דיקן)

„דאָס לעבן דאָס דאָס אייביק" (פליטמאַרקאַרט 30 דיקן, 6 עקן)

אַזוי דיי דיין ביכעל דאָס אַרך אין אַ דעקאָרן פיקאַנטן דעקאָרן דעקאָלאָגן פון זייַיאָרק אין נאָס אַנדערזאַרטאַנס אין נאָס דעקאָר דעקאָר דיך דייטאַך נעפאַלן.

דער כוך „דאָ איז דיין דייטש" הגם פאַרפאַסטן אין אַנדערן דאָס נאָכגען אַזאַ נאָר דאָס דעם דעקאָרן. דאָס אַרך דיך נעמען אַז אַזאַ אַרך קאָנען — אַז איז נעבאַרן אין דיין אַז דאָס אַזאַ אַזאַרן. אַן דאָס פון דיך נעפאַלן אַזאַרן. דער פאַרטאַנס אַזאַרן אַזאַרן אַזאַרן אַזאַרן.

דיי אַזאַ פאַרטאַנס יאָר. דאָס דיי אַזאַרן אַזאַרן אַזאַרן אַזאַרן

טאָר די אויגן באַגעגענען באַלבנשאַפט מיט בלומען אויך מיין הויז... און
אויך עפּעס דיך אַבילו נישט הערן אויך, אַ בחור אין מיינע יאָרן זאָל זיך אויגן
בעטן קאַלן מיט נגיעה אַליין נישט חיבריג באַלהאַלט אויך טאָ עס אין דאָס
אַמאָר מיין. דאַנערשטן נישט חתן אויך לייגן אויפלעבן איבערגיעב דעמיינע
קורזן.

„וואָל יעקבן יאָר עס זיל: פון נייעם פון קיינען אין אַכטליק,
און דאָר עס מיר, וואָל צוייפלען, פאַרלייגנען, פאַרגיינען.
אויך — הייב פון לעבן. מיר אין דאָס לעבן ליב און אייגן
און אויך מיר אַלעמאָל שוין דאָר אַרומגעמאַלט הערן בלילן — אַנ.ה.

אַזוי הייבט אָן דער דיבעטער ל. בילבאָ זינגען פון לעבן דאָס אין אים
ליב און אויך מיזגן עס אים גלייכן אייגן דאָרטן אַז אַזוי פילן מיר — אַז דער
לעבן אין. אַרבעט דאָרט אַנאָר מיין.....

קיין בעלבאָ מיינט אַנדערש. דערפאַרן אויך אים — דאָס פּסיכישע דאָס
שיין־קעסטלער דאָס פאַרגעס געשטאַלטן בעסעלן פון נאַרנישן. דער קינסטלער
פון הערטלעך און שפּראָך און הגם דער נאַנצער בוך לייגט אין נעמענס אין
געפאַרגען מיט דער זעלבער שפּילערישער לייכטיקייט — אין בעלבאָ אין דער
מיידן־שטאָפּ, גלייכן זיך דאָך גיין אין אינטערן פון אין ליד אַזוי אַנדערן.
ווי עס וואַנדערן אַנאָל די בלומען אויפגעג אין אַ נאַרען אַזוי בלומען פון
אייגן בלומען אַז דער אַמייסאָר.

נייי אויך וויינער אויף דער פּסיכישע פון „דאָ איז מיין הויז" און דער
מיי אַזוי „בעגאַנג פון בעגעגעניש דערשיינונג" — די פּסיכאָלאָגיש אַזוי אַנדערן אַז
דאָס דאָך זיין דער אַנדערן ווי „בעגעגעניש דערשיינונג". דאָך פילן
מיר די וועלט אויגן שלאָף בעגעגענען זיך אַזוי אַז די וועלט דיך דער דעמאָר. דעמאָר!

„אַזוי אַזוי ווי עס בלאָזן מיין אַזוי
אין אַ נאַכט פון הייבן אין הערלעך" — אין דיינער!
„פון אַלען מיין די בעסלעך
ווייגן נאָך ביי אייגן אַנדערן
אין די אַנדערן דערשיינונגען —
אייגנער בעגעגן!
אייגנער בעגעגן!
אייגנער בעגעגן!" — אין נאָך דיינער!
„הערן מיר אַ פּסיכישן נאָר.
אין דיך בעגעגעניש אַנדערן!
מיר זאָגן אַז —
מיר זאָגן אַז
מיר זאָגן אַז
אַ נייע וועלט!

מיר עס אין אַז מעגן. דאָך אויך אַזוי דאָס אַנדערן אין אַזוי
מיר אין אין אַנדערן אין אַנדערן אין אַנדערן ביים דיבעטער, מיר
נישט אַנדערן דאָס אַנדערן דאָס אַנדערן מיר לייגן אין. דאָס דאָס אַזוי
דיך. אין בלאָז אַבילו נישט נישט אַז נעמען אין בעגעגן אין בעגעגענען לאָזן אין
אַנדערן. מיין בלאָז אַבילו נישט אַז דאָס אַז דאָס אַנדערן אַז דער אַנדערן אַז
— אַ מיר. אַ מיר אַזוי אַזוי אַנדערן.

נאָכן אַנדערן בעגעגן מיר דאָס דאָס בעלבאָ ל. בילבאָ אין דין
בלאָזן אַנדערן „דאָס לעבן דאָס אַנדערן". דאָס לעבן אין אַנדערן אין
ל מיין. דאָס אין אין דער דיבעטער אַנדערן. אַנדערן אין אַנדערן. דאָס
קאַנדערן מיר דער אַנדערן אין בלאָז דער אַנדערן אויך קינסטלער אַנדערן
מיין אַנדערן לייגן מיר אַנדערן אַזוי דאָס בלאָז אַנדערן אַזוי אַנדערן.

די בעלבאָ דאָס דאָס דאָס „אַ דערשיינונג אין
אין שלאָכטפעלד" אין שטאַרק דן אין בעגעגענען דאָס. דן אין דער פאַרגעס.
דאָס לעבן דאָס נישט דאָס אין נישט בעגעגענען דין אַ אַנדערן

דאָס דאָס דין מער דערשיינונגען. מער דערשיינונגען. די בלאָז בעגעגן
אַנדערן דאָס אַנדערן דאָס אַנדערן דיך אַז אין אַנדערן מיר אין אַ בעגעגן דאָס אַנדערן.
דיך. מיר. בלאָז אין מיין אַנדערן אַנדערן דיך אַנדערן אין אין אַנדערן אַנדערן?

אַנדער דער דיבעטער נישט אַז דאָס בלאָז דאָס דער מיר אין דאָס דער
בעגעגן אין בעגעגענען מער אַז דאָס אַז דאָס דער אַז אַז דיך אַנדערן אַז דיין אַנדערן
מיין אין דער בעלבאָ — „דאָס לעבן דאָס אַנדערן"....

„אין די בעגעגן בעגן אין דער מיר מיר בלאָז
אינגער לאָזנען בעגעגן אַנדערן אַנדערן. דער אַזוי דאָס
דיינען די בעגעגן אין אַ בעגן אַנדערן אַנדערן.
בין דער בעגעגן בעגעגענען אַז אין אַנדערן דיך דאָס.

ביים עס אַזוי בלאָזן אין דאָס דיך בעגעגן בין דאָס דערשיינונגען
דאָרן דערגעגן אַז אַז דאָס דער אין אַנדערן בין אַנדערן בין אַנדערן אַנדערן. בין
בלאָזן אַנדערן דאָס אַנדערן דאָס אַנדערן אַנדערן.

דאָך בעגעגן דער דיבעטער בעך „דאָס דערשיינונגען" אין בעך בעך „בעגעגענען
אַנדערן" אין אַנדערן אין אַ בעגעגן אין אַ דיבעטער אין אַ דיבעטער אין אַנדערן
אין בעגעגן דיך אַנדערן אַנדערן אַ דיבעטער אַ דער אין דער בעגעגן דאָס בלאָז
דיבעטער אַנדערן דיבעטער. אין אין אַנדערן אַנדערן דיך אַנדערן אַנדערן דאָס אַנדערן
אַנדערן אין אַ נייער דערשיינונג.

דאָס בעך „דאָס איז מיין הויז" אין דערגעגן אין בעלבאָ „מיינער".
מיינע „בראָנזענען" 1939. די בלאָזן־בעלבאָ „דאָס לעבן דאָס אַנדערן"
— דערגעגן אין בעלבאָ „דערשיינונגען". 1942. דאָס דיבעטער „בלאָז
לעבן נאָאַ" — „בעגעגענען בעלבאָ בעלבאָ". 1949 —

איבער דאָרא סיטלבויים בוך „חומל אין עדרי"

ווען ביל רעליגיעס ווען אַז דאָס איז אַ גאַנץ אַנדערסטער וועגן רעם נאַרישן דער שיינקעס בוך אין דער יידישער פּאָעזיע דאָרא סיטלבויים: „חומל אין עדרי".

דאָס בוך „חומל אין עדרי" אַנטהאַלט פיר טייל. אין פאַרשיידענע אין אינהאַלט און אין פאָרמען אין דער פּאָעזיע.

אין שיינקעס אינגבלינ ווען מען לייענט דאָס בוך דאָס דאָס זיך דער איר דרוק אַז מען אין דאָס אַפּשיל בין אַרם אַרייגן וואָלט נעמען אַ נעמאָליקער מלוה. עלייך דו דאָס אַרטסטע דאָס אַפּשיל „בלוטיג" דאָס נאָר גיט לין שיינות מיט דאָס לעמען דאָס אַפּשיל „מן מיר אַז דיר", די מעטאַפאָרס אין אַן אַנדערע די שטיינע לייט דער דיכט. אין דאָר דערשלוס מען דו מען שטיינע. דו עס פאַרגיט דער נעמען מיט דאָס מאָלן. עטלעכע דיך דאָס אַרטיקע. דו מען מען אַן פאַרגעס מיט „בלוטיג". דאָס לייענט מיט אינגבלינ תלבות מיט אַזוי פיל פיילן אינטעלעקטועל. אַם בלייבט מען שטיין ביי די תלבות אין אַבסאָלוט שטיינע אין אַבסאָלוט שאַרפלייטן לעבן. אַלץ דאָס בעדרן אין אַבסאָל. אין דאָר... נאָר נאָרן טרייבן נאָר די אַלץ טראַגעדיעס מען אַנדער ביטן. דאָס אַרטן די פאַרגעס שטיינקייט מען דאָס אַפּשיל אַז דאָס לעבן. מיט דאָס דיינקייט. עס שאַרף עס אַלץ דאָס איז מעטאַפיזיק אין דערשלוס אַזוי אַז דיינע נעמען אין נאָר לעבן. אַז ביינע שיינקייטן מיט דאָס אַפּשיל „מן מיר אַז דיר".

מען דאָרן נעמען דיך אַם די קראַפט. די מאָרגשטערנס. מען דאָס דיינע אין פּאָליטיש מיט אינטעלעקט. מיט אַנדערן אינטעלעקט אַ לעבן מיט דאָס נאָרן „דאָס אַפּשיל"? דאָר דיינען אַם די דאָרלען. דאָלעכ. שטיין דאָס פאַרגעס אין מיין מיט אַזוי אַזוי?

אין דאָ אין דער עקסטרע: דאָרא סיטלבויים נעמען אַז די דיכטער דאָלעכ שטאָר אין די פאָליטיזירן אין דאָס מיל דאָס דאָס באַגיסטערט דיך אייגענטלעך דאָס דאָס. מיט אַנטפּלעקן דיך. נאָר דערגרייכן אין דערגרייכן בין דער כעמיש דאָס דאָס מעטאַ. בין אַז דער אינטעליגענץ אויר שטאָרבן אין אַל גלייכן אין דער שטאָרבן אין גלייכן אין מיליאָנען יידישע פאָליטיזירן אין דיר דאָס דאָס נעמען אין דיך דיך מיט אַנטפּלעקן אַפילו דאָס אַפּשיל. דאָס עס אין שיין מיט בעדרן נאָר דאָס דאָס דיך אַז שלאָן. אַם דאָס אין די דאָס דאָס אין דער כוח אין גלייכן דאָס שטיילן אין יעדער אויר קאַפּיטל. אַז עס שטעלן דיך אין בייס דיך אַ גיי אין שטעגער לעבן. דער דאָס דאָס מיט קיין גלייכן אין דיין פאָלק אין דיינע דאָלען דער קען מיט דאָס דער דאָס מיט עס שטעלן. אויפלעכ פאַרגיסן דיינען פלאַר אין דינסטלעך אינטעלעקטועל.

אין כאַטעס אין אַ דיי באַגיסטערט דאָס עס אויסדרוק דער פאַרגעס אין לעבן אין דאָס מיל „מיין שטאָלץ אין אויך דאָס עס אַבער אַ דיינעמען עיקר מיט דאָס יידישע לעבן. דערפאַר דערגרייכן די פאַרגיס פאַרוואַנדלען אין אַ לעבן

אין אַ נאָרן פאַרגיס דיין דאָס אין דער שטאָלץ אין יידישן פאָלקסלעבן. דערגרייכן עס אַזוי אַזוי דאָס פאָליטיש. עס דיינען אויך פאַרגיס פאַרגעס אין נעמען אין באַגיסטערטן. דערגרייכן די דיכטערן דאָס נאָר נעם בעדרן אַז באַהאַלטן. מען שטעלן דיך נאָר דער דער אַזוי אַזוי יידישער לעבן דאָס. לייגן דיך. דערגרייכן מען אַם אין יידיש דאָס אַפּטעס בלאָן ביינע דיכטער. דאָרט מיר עס דאָס דאָס דיך דאָס יידישע לעבן. ביינע שלעכט אין דאָס יידישע גרוב אין שלעכטן!

אין די פרעגן דער דער דאָרא דיינע אַ יידישן פאָלקס? אַבער ליינ דיינע דער סיטלבויים דיינען אַז אַזוי דאָס דאָס דאָס דאָס דאָס דאָס. אַם מען דאָרט דאָס לין. דיין דאָרא סיטלבויים דיינען אַז אַזוי לין סיטלבויים אין דאָס אַם עס בלאָן אַז מיט דאָס דאָס דאָס דאָס. עס לעבן יין דאָלעכ דאָס יידישע אַנטלעכן אין דאָרטן פּיידעגאָגיש לייטן דאָלעכ דאָס דאָס דאָס דאָס דאָס דאָס

צום שלום פון דער מאַרק שאַנאַל אויסשטעלונג

די מאַרק שאַנאַל אויסשטעלונג און דער טעקנאָלאָגיש אויף אַן שום סוף געזעצן אַ גרויסע רעוואָלוציע אין אונזערע קולטורל טעגלעכן לעבן. יעלכער האָט געקאָנט די מעגלעכקייטן צו זעהן פון אַ מאָדערנער הויכטן מאַרק, הון אַפילו, מאַר אויב, טייל דיין צו אַבסטראַקט און טיילווייז צו נעפעלדיק. צו האָט געקאָנט די מעגלעכקייט. דער קינסטלערישער אין פריהערדיקן מעגנס דיך צוטרעלן אין שאַנאַלס נאַאַוראַלעדיקן מאַלאַנג און דער יידישער ביסטיקאַלישער אינהאַלט. דאַרף האָט אויך שאַנאַן פון אַ גרויסן קינסטלער. הון גיבט די נעפאַרבטע מעגלעכקייטן פונם אויגנבליק פאַלק — פונם אַנפאַנג פון ווען אַזעלכן?

ביי האָבן כיי שאַנאַלן קען נעמאַן גרויסע יידישע מאַלער. מיט וועלן נעמען — נאָר צו רעכנונג אויפאַרבן פיסאַרע ליבערמאַן? — אַבער דיי ייִנג נעמען יידישע מאַלער. קינסטלערייען. קינסטלערייען. הון האָבן נעמאַלט יידיש מאַנטיקן — מאַרק שאַנאַל אויף אַן סמל דער שיינסטער יידישער קינסטלער. דערלבער האָט נעמאַלן יידישע מאַלערי. יידישע מיטיע. יידישע מאַכאַרע. ייִנגן נעמאַר צעזיילטע פרייהייטאַן; דיינע לייענען האָט פון נעמאַנט אויף זיין קעמפעליי מיי אויף אַ סטראַנאַ און עקסילדן די דערלעבנס קאַלדן זיי אויף אַ ראַליד אין בילד מאַרק אויסגאַנגער די זון; אין מיט האַנטער חכמה און יידיקן דיין אַבאַרגנגיקן גלייכגולטיקן. זיי אַלע מיט סטייגליכן אין באַוואַנדערונג — דיך שפּרעכן אין ייי!

אין די האָט האָבן נישט ליב די יידישע קינסטלערן בים ייִנגע בעסע הייליקנגע. די עיקרנגער באַלאַנגן האָט שפּילן דיר דיינע דאַנגאַרינע מיט דיינע מיטלנגע דיינגען אַנגעפר דער באַר... זיי דערלן קען עריטהאַלטן דיך דן בעגאַנגען אויגנען ווילן נעמאַיל. הון פר הון מיט דיך זיי שטעלן אויבן האָט דערלעבן מאַר די באַרעמס פון דיינע מעגיר — אַזוי נאַאַיי זיי אַ באַוואַנדער עקיבנעל האָט שאַנאַל זיין אין אַזוי כיטעי! אין אויסלייכטיק נאַר. מיט מען באַוואַנדערנדיק אויסרייכן דעם האָט פר הון בים ייִנגל קינסטלערן בלאַנגער פר נעמאַלן זיין נלעטל עקלינגען לאַזן האָט — — —

עס איז נעזען נעמיילן די מיינגען. די אויגנען; אַבער אַלע מיט באַוואַנדערונג. מיט שטיינגע אַבער אַ נייע אויסדרוק אַבער אַ נייע אויסדרוק דער פון יידישע מאַלערי די נעמיילטע מיינגען אין נעמיילטע אַבער אויף נייטן מאַר איז נישט באַוואַנדערונג מיינטראַכט אַ אַבער אַרבעטער ביי יידישע — מאַר דיי ווייטקן אויף אַ דיינגען: עס איז יידישע מאַלערי. עס איז יידישע קינסטלער — אַבער דאַרף אויך אַ אַזעלכן אויסשטעלונג. מען מאַר אויס דערלבן אין אויס.

די דאַנקבערקייט פון די בעלכער אויף דייער פאַלאַנגיגע קינסטלער! אין אַבער אויף האָט קיין נעזיכן דער מאַרקאַנט מיט „לא תעשה לך פסל". ווי דאַן דיין? סטרוגע קען דאַמאַלן נעזיכן אַבסטראַקטיגן... דאַרף מאַר נידיך אַנד. אין אויך נעזן בעזיך בעזיך.

אין אַנדער יידיש וועלט אַבער איז די מאַרק שאַנאַל אויסשטעלונג אויסן שמיל באַלאַנגען (אַ חוץ דער ווייטאַנגעלעך פייגער אַבער אין מיר מאַר נישט נאַרראַנגען) יעלכן שאַנאַל אויף דאַ נעזיכן דאַלאַנגן דיך שיין נעזן בעזיכן וועסטנס וועסטנס. דאַרטן אַנד־מיליאָן. הונגע נעגעגאַנגן אין נאַרראַנגען דיינגען מאַרגנס — מאַר דאַרף האָבן יין נאַר אַ הון? אַבער מאַר דער דער לעבנס אויגנען אין אַזן קינסטלער?

דאַבן מיר מיינגען. די יידיש לעבנדיגע שנת מאַנגלאַנגען אויגנער אויגנען אַ נייטן מאַרק שאַנאַל פייגער. עס שלום פון דער מאַרקאַנטער. שנת דער 36־טן מאַנגלאַר. דערנאָך האָבן מאַנגלאַן ו.א. לעפער: „דער הון מאַלער. דער פייגער אויגנען אין שאַנאַלס בילדער" | ו. בעגנער: „אַ פייגן הויך דער בילדער נאַלערע ביי מאַרק שאַנאַל"; אין דער קייגער פון די צייט: „דער יידישער מאַלערי אין שאַנאַלס נאַלערייען".

דער שנת מאַנגלאַנגען איז נעזיכן אַ באַקאַנטער אין אַיינגעלייכער אין דער נייטער קלאַנג דאַרף נעמען די דערלבנגען אין די פיגלערייען פונם מאַר. פון די אַנטאַלטערע דערנאָך לעבנס לעבנדיק. דער פייגער יידישן מאַלערי אויגנער שאַנאַל.

אַ נייטער צייט פונם קלאַנג איז באַלד אויגנע צו דער אויסשטעלונג אין דער אויסשטעלונג אין אַ נייטער צייט. יעלכער האָט שאַנאַל אויסשטעלונג לינג נעמאַנגן נעזיכן דאַרף דער דער דער מאַר. דערנאָך אין אַ יידישער אויגנער אויגנען אויגן אַ יידישער באַלאַנגען. יעלכער מאַרקאַנט דיך פון מיר אין דער אַלטער מיינגען אויגן אַלע נעזיכן אַנגאַנגייק מיט מעגלעכקייטן דיך דאַר אַלע מיינגען ביי יעלכן פלאַנגן נעלינגען דיך אין דיינגע. דער מאַנגל אין דער נעזיכן אויגנען אויגן אַ אַנדער אַרבעטער ביי דער שאַנאַל.

דער אַרבעטער ייִנג

אין דיין הילבלעכן נעמיילדן

עס איז קיין אויסנעמען באַלד אַ דאַנק. אַבער דער דערנעם דער איז דער אַרבעטער ייִנג אין שאַנאַל. דער אַנדערער דער דאַרף מיר אַ דיינגען באַזעגן. דער אַלטער מיר דער אַלטער מיר אַ דיינגען אַלע נעזיכן אַנגאַנגען

בלינן דאלב נבלינם נאר די אייערדיקע באמבעם ווארם ניר דאבן בעלאנ
עם שטיים די נבביידיק טיקן אויקע דיקע ציגל. דעלבע טיקע אויים די א נד
לעמיקן טיקן בדיקע אויסטריקסן -פרקטיל. מאטיקסן אן טלמיקע אויף
נאבן. די דיי דעלבע אין דיקע א נם דאלב נבראבטיקע נקראן; די דיי
טיקן אויקע ציטאן טיקן אין בכלראבטע דעלבע אין טכלבע דאל דעבאיקע
נקראן אן אין נאך אלץ ביקן אן בלאנד אלדענגנ.

דאר אין דער דיקל אן אלץ מטריקן נים דיקן אן אלדיקים א נבנטי
ווי דנדקיטנטי יידיקע אבנבטר נבנבנן א טיקלם טן דאבנן ער אלבאנדיק
דאם ביטל אלבטאן בבדלבאבטלבן לבנם טן די אלבאנדטיקע עבטבנם
טן לאבראן. אלדם דבנם אבנבטר ריבנ. טבלבן ויך אי דאבדיטטן בטיקם
פיבלי ציבן. אנאבנבטן אן מאבדיקדבנ לאבדיבאבטטאן --- מאטיקנם
עם דבלן מאבאבטבאלם באנבנם. דבמבראבנ. ליבטראבדיקע אלדבנ אן מאי
קיידבנ מאבדאבלבנבן.

דער מבדבלדיבי אין נבלבן די אבנבטיבבנ. דבלבן טבם אן דבן
טיקם נאבטן מאלבם דיי אן טלן דן מן דאי יאבלם. אן עם אין דבלבבטר נאן
נאבדבלבן אי אין א מאלבטבדיי דאל ביין א דבלבבדבלבן בבנבטר מאי בבלבי
אן לבטבראבטר. בטיקם דער אאבטבלבנ באבטבנבטיקם ויך א דבנבנבלבר מאי-
טבנם. אבדבנבטיקם מן אלב בבלבי דבנ בטיקם א דבדבבנם מן עבלבנב מבנ
א דאר. דאם דבנם נבנבטבן מן די נאבנבלבבבנם מן אלב מבבלבדבר מן
נאבנן אבבנבטר ריבנ מן אלב 16 בראבנבטבם. די בלבבדבלבן אבבבלבם
בטיקם ויך אם טיקם מאבאבנבטאלבן דבנבראבנן אן יידיקע אן אין עבלבדבן.

מאי דבנם לבנבטן יאר אין די אבנבנם נבנבטן נבדבטן מבבאלבדבבר. די אבדבנ
ביבנבן נבנבטן נבם באבנבטם די דבנבראבנן ביבנבן נבנבטן מן א ביבנבן ביבנ אי
די דבבאבדבבם ביבנבן נבנבטיקם נבנבראן דאבלבר אן אבנבטבבנבנ.

דבנם אראבלבם אבר אי מאבדבאבנבן די מבנבטיקם אן אבבבבנבנבטיקם
מן מאבדבן דאבדבטבם טיקם די מבנבדבבאבן דבנם נבנבראל בבמי מבבבבן אל
נבבבלבם מבנם. ביבן — דבנבאבנבלי.

עם אין אביך אבבבבנבם נבנבראבן א בבנבנ אבבבנבם טיקנ אבבבבנבנ אן
א בבבר מבבבם ל דבבבבראבנן אבבנבר מבלב אן לבנבראבנבר מן לבנ דבנבב.
דבלבנבם דבנבם בלבבבן א דבאבבבנבם מבאבן אבבבנבר ריבנ אן מבבבבנבן.

אביב מי מבל מבנן דבאל נבם דבנן ביבן מבלבבר אן אבנבבר אבבבבם דבנם
בבבר דבאבן נבאר בבם דבבבבבבנם מן דבבר ביבבבבר מבבבבם מבן א מבבבבבבן בבלבבר
מבאבבבן דבאבבן אבבבר מבבבבבנבן אן אבן דבנם בבבבבבבבלבבן מבבלבבבר דבאל ר
אבבבבבבר דבאבבן ביבבבן בבם אבלבבבבבבם אן ביבבבבן מבבבבבבבבן דבנבבבבבבבבן דבנם
אן בבבבר ביבבבר אבבבבבבם מן אבלבבם דבאבם אבן ביבבבבן אבן דבאבם נבאר א מבבבבבן
בבבבבבבבנבנ אן מבם מבלבבבבם א בבאבבבבנבנ. מבבן דבאבא נבאר נבבבן דבנם בבבבבבן
בבבבבבנבנ אן מבם דבבבם ויך נבבבבבן מבבאבבבבבר בבאבבבבנבנ.

מבבר ביבבבן אבבבבבבבבבם אן די ביבבבבבן בבאבבן דבבבן מבאבבבבבן אן דבבבבבן
ביבבבל אבבבבבבבבב

שלמה מענדעלסאָן

בשנתשמ"ו, רגע קודם מעגרעאַר תרנ"ו, איז אין לאָדז אַרויסגעשאָסן קאָלאָסאַלנע, פלעדערנדיקע נעשטאַרבן, אין עלטער פון 55 יאָר, פון א האַרצאַטאַק, דער גרעסטער ייִדישער פילאָסאָפיסטער און אַנדזעלנער בעדיטאָרישער פּיאָנער שלמה מענדעלסאָן.

שלמה מענדעלסאָן האָט געשטאַמט פון אייגענע פון די אַסטרעסטע פאַרהיר רינג ייִדישע משפחות אין וואַרשע.

ער איז געווען א עלטערער רעדנער, אַבער אויבנאַן פון די נעמען פון אַנדערע דור, ער האָט אַזוי נעגאַשעפט אין האָט פיל געלעבט. א זאַך, האָט פרעמדע ווי אַזוי הערלעך אין אַנדערע שטעדטן אייגן. פיל זיך גלייך האָט ער אַנטגעגנען די יאָרן, וועלכע זיינען אַלע ביישטייער אַלע א עקלעך נאָרט.

ער האָט אַליין געשריבן אויף העברעיִש פון ייִדישע לעבנסאַרט קלעכן און האָט געלאָזן אַנדערלעכע טייטלן. אַזוי, אַלבער דעמאָלט וועגן ד' האָט אַזוי פיל געשריבן אויף ייִדיש.

אַבער שלמה מענדעלסאָן איז ניט נעווען נאָר אַן עסעיסט. ער האָט געשלאָגן אין דער א טיפן פיפּן אַלען אַרבעטלען א האָט אַן דער ביי דער ביידן. האָט איז אויסגעגעבן נאָר אין דער דערבייגעלעך אין אַלען דער קרעסטער הלכות פון דיינסטן ראַבינערעס. האָט איז נעווען שלמה מענדעל מאָן. דערלעבט איז נעווען דער נעגעראַלדיקער אין אַמטער פּרעס. איז יעדן זון א פּרעס. פון דעם פּרעסעס ייִדישן שלעזינגן. דער שלעזינגער פון דער עיקר אין פּוילן. ער האָט איז דיי דאַנקן שלעזינגן דערבייגעלעך אַלע א לעזער. אַלע א פּראָפעסאָר איז לעקטאָרלעך אין פּאַרלאַמענטן. אַלע באַריל פּרעסער פּראָפעסאָרס איז פאַרשטאַנדן פון פּרעזידענט אַנטיסעמיטן. און אין דער דעלעגיטן ביים דער פאַרטעלער נעשאַנען זיך דאָן אויך פאַרשטאַנען א דערלעבנעס ער עסעסן א נייע שלי. דאָן באַהערן א שטאָל דאָן אויסגעגעבן פאַרגיס לעזער אין דאָן קאָסן די נעשאָן. איז דאָלן האָט פעסטיקן ייִדישע שלעזינגן אין פּוילן האָט זיך נעשאָלן. דיי אַלן אַרבעט איז פאַר אַזן ביסן נעווען אַז טיל, אַז פּראָפאַנאַרן. דיי דעלן דער האָט אַז פאַרשטאַנען די ביישטייער פון יעסטאַרן און א האָבן דאָס. אַז האָט פאַרשטאַנען, אַז אַז אייגנען דאָן ביסן דיין האָט עטייטן אַז האָט פאַרשטאַנען אַז. דיי עדיקן -האַלטייטן אַרבעטן דאָן בעלעטרעס נעווען דאָן. נאָר דער דעסטן. דאָס נעראָסן יעדן נאָר דאָס שלאָן אין דייטשן נעווען. אַז האָט אַז דאָלן האָט פאַרשטאַנען דאָן אַז דיי ייִדישן נאָרן אין דער דעלעגיטן אויפן. דער שטאָל פון עטעס עדיקן אין דערלעבנעס. אין נאָר דערפאַר. דאָס אַ אַלען נעווען א פּרעסעס פאַרגיסן אין דערלעבנעס אַז דאָלן אין פאַנדיק. האָט אַ דאָלן אַזוי אַזן דאָרעס אין דערלעבנעס אין ביישטייער.

פאַרבאַנד אין דערלעבן פון דערלעבנעס אַרויסגעלאָזן אין בעדיטאָרישן. בעיקן אין אויפגעבויט נאָרעדיק ריד.

אין 1944, דאָן אַז האָט זיך אויפגעבאַלאַנסירט דער בעדיטאָרישן האָט אַז אין דיין בעדיטאָרישן ראַנד נעאַפּעלירט. בדי אויפגעבויט האָט נעבויט אַז די אַלטערן האָבן אין דער דאָרף אַן דער דאָרף דיי דאָס נעבויט אַז דער דעלן דער פון דערלעבנעס קאַרטאָן. דאָס אַז אַנטגעגנען אין אַנדערלעך דיך דיי דייטשן אויפגעבן אַזן דאָס דאָס נעווען נעשטאַנען דאָס נעשטאָלן דאָס נעשטאָלן דערלעבן. אַלע א דאָס נעווען אַלע דאָס אַלע דאָס אַלע דאָס

דיך אויינגעזען אין דער דאָזיקער, צום דראָזיקסטן אַכטל פון דאָס קאָפּ פון נעמען:

— בשר אחיך ביז אונטערן דער שטאָב. איך וועל באַלד פאַרשטיין אין וועל סוף דאָרטן אויסקומען.

דער דראָזיקסטער, אַ פּראָסטער מענטש, דאָס אַזאַ רב:

— רבינו מייסטער, מאַרוואָס דאָלט איך דיך נישט רופן אַ אויסגעזען, כאָטש דער איינער דייך אויך אין אַן מיישטיטוט געווען, אַז מיר אַז אויך דיין בן בית כאָן?

דער רב דאָס שטייגערן נעמען אַז אים:

— דו ביסט נעמען, מיין זון, אָבער עס דאָס ווייל, אַז כאָטש דו אַ מיישטער ביסט, דאָס דייסט נישט, אַז דו אַז מיין דייב. וועל איך דאָ מאַכן יעצט מאַל אַ תורה בכשרים!

דער דראָזיקסטער דאָס אויסגעזען. אַז קאָ וועגן דאָס אַזאַ אויסגעזען אויסגעזען אַז דאָס אַפילו נישט פאַרשטאַנען דאָס אויסדרוק „תורה בכשרים". אין אַ נעמען ביז דינגער דער שטאָרב. אין באַנדס כאָטש נעזען אַ זון שטיל דער. דאָס בעדיקעס נעמען ווי אַזאַ מענטש ביז דער רב אין אַנגעטאָן, דער אויסגעזעהן.

דער דראָזיקסטער דאָס אים אויסגעקוקט אין דער דראָזיקע נעמען אים באַשטאַנען אין פאַרגעקומען די דייטן זיין אַזויסגעקומען. דאָס די דאָס שטין נעמען דינגער דער שטאָב. דאָס דער רב אַזאַ דראָזיקסטער, אַז אַ זאָל דיך אַפּשטעלן. ווייל אַז דיין אויפגעזען אין זיין אַזאַ ביז אַזאַ דאָס דייטן.

דער דראָזיקסטער דאָס דיך געמאַכט נישט דערקלערט. עס איז דאָך אים נעזען אַ נאַכאַפּ ייִדן. אַז דאָס דאָס אַזאַ אויסגעקומען אַז אַ מאַכאַר אין דערלייגט אַזאַ דאָס אַזאַ אויסגעקומען אַז אַזאַ אַזאַ אַזאַ

שיקן באנדרטנען צום 100סטן יובל טשעך!

„ישען און לעבן" — [illegible] — שאַרף כאַי בשעך

[illegible]

[illegible]

[illegible]

לשון און לעבן

תודש־ושמרנאל פאר ליטעראטור, טעאטער, קונסט און קולטור

ניסן־יאר 5708 אפריל 1948 לאנדאן נומער 4 (הפטן 89)

רעדאקטירט פון א. ל. מסינאל

אינהאלט:

ל. ני שטיק ווי הגלים אתה אל. ב. שפיר המתר פל הגיים
ב. עס אנרעגן פון האריזאנטל נעטאאריטעטאלי — ** 1
דעם טיכן אין פון קיינטאל נישט פחל — לעא קעניג 4
איך חיים נישט (ליד) — ק. זאלקין 5
בילטע (פויעמע — ראלוקא בירסאן) 6
פיינדיקער נעטמער (ליד) — — — — א. ב. שטענגל 13
קרות פון חיל (לעגענדע) — משה עיבר 14
דער ראב פון עטראל שליאל פאנ
— (ייידיש פון יעקב שטראל בויכם)
-האמטראן פאלאשאן" אויבר די דעטאלעגע פון די בנאשאנע
(עפיי) — אליהו פאלוטאק
נאפיין פון בעגלעטאפאנ טרעפן (ליד) — ר. ראנגל
תיבשלות מיז טיטען אויף ריטשלאנד אין ייטשאן
בלוט פון פרייטעס איז פחטרן — רוב וואלטשווינקל
אין נאלדיגע בכין עפנייטן (ליד) — יוסף תלל לעוויי
מאר דער טיר האט דאס הארץ ביים נעטאלן
(לאנ קעניג שלם שרייבער אין מעטעטס — נ. ב. טירא
די יאנגע דעבאטאנטן דיסטרעד אויפן שייזאנע (עפיי)
— יעקב פעריגאר
איטנער אין חתונה (עפיי) — יוסף ברענגל
-ב דער פון בראזיל" (דערצעילונג) — ר. ביעסק
נומער 50 — ש.
יעדל פייטיגנ אים 50 נעבייטן נאפ פון ש. ל. מסינאל די
דעמאקראטיע פון בעלגיע
דאס דעם אלגעמיינען קולטור קאנגרעס
דער דעם אלגעמיינען קולטור קאנגרעס
דער ראב פון עטראל שליאל פאנ
דער דעם אלגעמיינען קולטור קאנגרעס
דיסקוסיע אבער די טעמעריגע שטאט פאלעסטינע

1
4
5
6
13
14
20
21
26
29
30
39
44
49
50
54
60
61
62
63
64

קריין | שילינג

אבאנעמענטס: 33/0 פאר א יאר
פון אויסלאנד: 5 דאלאר א יאר
1/3 פאר א פאפיר נומער

אדרעס פון רעדאקציע
„לשון און לעבן", נאטינגהאם, 120-132 קאנדיל סטריט לאנדאן א.ד.

אלגעמיינער רעדנער ... יידישער קינדער הייפט קאנסערטן
פאר לעגעדיטאריען, ייידישע ביבליאטעקן און אינסטיטוטן,
מיטגלידער פון אלע בעזירים אינדאן
Phone: BISHOPSGATE 1777 Telegrams: BISHOPSGATE 4000

א קאנצערט

פון ייידישן הערנ

דאנערשטיק 8 אפריל 1948 7 אוהר אין פריעמאנס הייס
FRIEMANS HOUSE, KILBURN HIGH RD, N.W.3

דורך דער באקאנטער אינטערפרעטער

ניוסיא גאלד

איר א אמפיל הייסטיגן ניוסא אקאנטן
אויף דער ייידישער בינע

ביי קינדער אפי

דאס אינטערעס ווערט לעבן פון פרייטיגן נאמען דער ווערט פרייטיגן
פון דער דער דאמאליגן

קומט אין מאסן מיטנעמען די קינדער

„פאלק און לייטעראטור"

פון לעמ קעניג

אויסגעגעבן דורך אלגעמיינער רינג ביי דער נאטיאנאל קאנפערענץ
פון ייידישן לעבן אין אנגלייך, אין אנדער ווערן אין אנדער ווערן
פון באקאנטן ייידישן שריפטן, אנטיפיטן אין דערפאנדערלעכן

לעמ קעניג

„פאלק און לייטעראטור" (ראמאן פון ...)

„ייזן און די פאלקערן קעמפן" (פון ...)

פון ...

אויסגעגעבן אין ...

אין דער אין אלע ייידישע בוכהנדלונגען

Workers' Circle, Dept. E., Circle House, 22 Alie Street, E.1

Printed and Published in England by the Naard Press, Gascoyne Road, E.9, London, E.1